

ÄLÄ TULE PAHA MIELI, TULE HYVÄ MIELI

Avioerosta kuulemisen tilanne lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta

Sanni Rosten

Puheviestinnän pro gradu -tutkielma

Kevät 2014

Tampereen yliopisto

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yksikkö VIESTINNÄN, MEDIAN JA TEATTERIN YKSIKKÖ	
Tekijä SANNI ROSTEN	
Työn nimi Älä tule paha mieli, tule hyvä mieli. Avioerosta kuulemisen tilanne lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta.	
Oppiaine Puheviestintä	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Toukokuu 2014	Sivumäärä 61 sivua, liitteet 8 sivua
Tiivistelmä <p>Suomessa tapahtuu Euroopan mittakaavassa paljon avioeroja, sillä noin puolet avioliitoista päättyy eroon. Avioerot ovat merkittävä ja ajankohtainen asia yhteiskunnassamme. Avioeroista kaksi kolmasosaa tapahtuu lapsiperheissä, ja Suomessa noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiensa avioeron. Vanhempien vastuulla on päättää, miten lapsille kerrotaan avioerosta. Avioero tuottaa perheessä surua, pelkoa tai jopa vihaa ja suurin osa avioeroperheiden lapsista voi pahoin vanhempien erotessa. Merkittävää lapsen hyvinvoinnin kannalta on, itse avioeron lisäksi, miten lapsi kuulee avioerosta. Aiheesta on kuitenkin empiiristä tutkimustietoa vielä vähän.</p> <p>Tämän tutkielman tarkoitus oli selvittää millaista viestintä on avioerosta kuulemisen tilanteessa lapsen ja hänen hyvinvointinsa näkökulmasta. Tutkielma toteutettiin laadullisin menetelmin käyttäen aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua ja verkkokyselylomaketta. Osallistujina oli 13–16-vuotiaita nuoria, joiden vanhempien avioerosta oli kulunut alle neljä vuotta aikaa. Aineisto koostuu seitsemästä teemahaastattelusta ja 23 verkkolomakevastauksesta. Aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.</p> <p>Tutkielman aineiston pohjalta voidaan löytää kaksi erilaista tarinatyyppiä: ennalta-arvattavat ja ennalta-arvaamattomat avioerot. Lisäksi ennalta-arvattavista avioeroista löytyi kaksi ryhmää: avioerosta kerrottiin ja avioerosta ei kerrottu nuorelle. Ennalta-arvaamattomat erot olivat nuorille pääsääntöisesti tunteellisesti raskaampia, ja he olivat tyytymättömämpiä kertomisen tilanteeseen kuin ennalta-arvatun avioeron kokeneet nuoret. Aineistosta löytyi kuitenkin ristiriitaisuuksia, sillä vaikka nuoret olivat tyytyväisiä omaan avioerosta kuulemisen tilanteeseensa, heidän kuvailemansa optimaalinen avioerosta kuulemisen tilanne oli jotain aivan muuta, kuin mitä he olivat itse kokeneet. Aineiston nuorten mukaan avioerosta tulisi kertoa koko perheen läsnäollessa, suoraan, keskustellen ja rauhallisesti, jotta otettaisiin huomioon nuori ja hänen hyvinvointinsa.</p>	
Asiasanat Perheviestintä, puheviestintä, hyvinvointi, avioero, lapset, nuoret	
Säilytyspaikka Tampereen yliopisto	

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
1 LASTEN HYVINVOINTI JA VANHEMPIEN AVIOEROSTA VIESTINTÄ	7
1.1 Avioerolapset Suomessa	7
1.2 Lapsen hyvinvointi avioerossa	9
1.3 Lapsen hyvinvointi ja vanhempien viestintä	10
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
2.1 Tutkimusongelma- ja kysymykset	16
2.2 Menetelmä	17
2.3 Aineisto ja sen analysointi	22
3 TULOKSET	24
3.1 Avioerosta kuulemisen tilanne	24
3.1.1 Yhteistä avioerosta kuulemisen tilanteissa	24
3.1.2 Ennalta-arvaamaton avioerosta kuulemisen tilanne	25
3.1.3 Ennalta-arvattu avioerosta kuulemisen tilanne	26
3.2 Nuoren tyytyväisyys ja tyytymättömyys avioerosta kuulemisen tilanteessa	30
3.2.1 Ennalta-arvaamaton avioerosta kuulemisen tilanne	32
3.2.2 Ennalta-arvattu avioerosta kuulemisen tilanne	33
3.2.3 Optimaalinen avioerosta kuulemisen tilanne	34

3.3 Nuoren hyvinvointi ja avioerosta kuuleminen	36
3.3.1 Ennalta-arvaamattomasta avioerosta kuulleen nuoren hyvinvointi	37
3.3.2 Ennalta-arvatusta avioerosta kuulleen nuoren hyvinvointi	39
 4 POHDINTA	 41
4.1 Tulosten tarkastelu	41
4.1.1 Nuori ennalta-arvaamattomassa avioerosta kuulemisen tilanteessa	41
4.1.2 Nuori ennalta-arvatussa avioerosta kuulemisen tilanteessa	44
4.1.3 Tulokset suhteessa nuorten nonverbaaliseen viestintään	48
4.2 Tutkimuksen arviointi	50
4.2.1 Haastattelu	51
4.2.2 Kyselylomake	53
4.2.3 Analyysin ja tulosten esittämisen arviointi	54
4.2.3 Tutkielman eettisyys	55
4.3 Jatkotutkimusaiheita	56
 KIRJALLISUUS	 58
 LIITTEET	 62

JOHDANTO

Länsimaissa alle 18-vuotiaista lapsista puolet on kokenut vanhempiensa eron (Amato 2000, 1269). Vanhempien avio- tai avoeron kokee vuosittain noin 30 000 suomalaista lasta (Koskela 2008, 5; Lipponen & Wesaniemi 2005, 12), mistä johtuen useiden vanhempien päänaivana on miettiä, miten avioerosta kerrotaan lapselle. Avioero itsessään vaikuttaa useimmiten negatiivisesti lapsen hyvinvointiin. Avioero voi herättää surun, pelon tai jopa vihan tunteita perheessä, ja siksi lapsen hyvinvointi usein laskee avioeron vaikutuksesta. Avioero voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin hyvin pitkänkin aikaa. Aiempien tutkimusten mukaan lapsena koettu vanhempien avioero voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen elämään aikuisikään saakka, esimerkiksi tunnesuhteiden luomiseen, pariutumiseen, itseluottamukseen ja optimistiseen tulevaisuuden kuvaan. (Amato & Cheadle 2005, 191; Amato & Keith 1991; Westberg, Nelson & Piercy 2002, 525-526.) Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2011) mukaan avioerot on myös yleisempiä niillä aikuisilla, jotka ovat kokeneet omien vanhempiensa avioeron alle 16-vuotiaana. Avioerot vaikuttavat myös tuleviin avioeroihin.

Perinteisesti vanhempien pyrkimys on suojella ja lisätä lapsensa hyvinvointia. Vanhemmat pyrkivät suojelemaan lapsiaan myös avioeron keskellä ja siinä tilanteessa, jossa kertovat lapselleen avioerosta. Tutkimusten mukaan vanhemmat eivät useinkaan tiedä, miten kertoisivat avioerosta (Grollman & Grollman 1977, 35; Robinson, Butler, Scanlan, Douglas ja Murch 2004, 78). Vanhemmat voivat etsiä tilanteeseen apua esimerkiksi erilaisista ohjeista ja kirjallisuudesta. Avioerosta kertomiseen liittyvällä kirjallisuudella ei kuitenkaan ole usein empiiristä pohjaa (Westberg ym. 2002), sillä aiempi tieteellinen tutkimus on hyvin niukkaa (Ducibella 1995).

Koska avioerot ovat yleisiä ja tieteellistä tutkimusta on vähän, eivät kysyntä ja tarjonta kohtaa. Vanhempien tietoon tulisi saattaa, miten lapselle kerrotaisiin avioerosta siten, että lapsi välttyisi ylimääräiseltä pahoinvoinnilta. Aiempien tutkimusten mukaan viestinnällä voidaan vaikuttaa hyvinvointiin tai pahoinvointiin, minkä takia vanhempien tulisi ottaa huomioon myös viestintä avioerosta kertomisen tilanteessa (Afifi, McManus, Hutchinson & Baker 2007, 79-80; McManus & Nussbaum 2011, 502). Itse avioeron lisäksi, myös avioerosta kuulemisen tilanne voi lisätä lapsen pahoinvointia. Kuulemisen tilanteella on siis merkitys lapsen hyvinvointiin kuulemisen hetkellä, mutta myös tulevaisuudessa. Kun avioerosta kuulemisen tilanne on lapsen hyvinvointia tukeva, lapsella on paremmat mahdollisuudet jatkaa arkeaan ja saavuttaa onnellinen aikuiselämä, koska

lapsen hyvinvointi ei laske entisestään huonon tai puutteellisen viestinnän takia. Avioerosta kuulemisen tilanteita on yhtä useita kuin on avioerolapsiakin, ja onkin mielenkiintoista selvittää, millaisia avioerosta kuulemisen viestintätilanteet ovat olleet, ja voitaisiinko vanhemmille opastaa aiempien kokemusten pohjalta, millainen on lapsen näkökulmasta hyvä avioerosta kuulemisen tilanne.

1 LASTEN HYVINVOINTI JA VANHEMPIEN AVIOEROSTA VIESTINTÄ

1.1 Avioerolapset Suomessa

Avioerolla tarkoitetaan naimisissa olevien henkilöiden avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen purkua. Vuonna 2012 Suomessa päättyi avioeroon yli 13 000 paria (Tilastokeskus 2014), mistä johtuen Suomi on Euroopan maiden kärkipäässä avioerojen yleisyydessä (Koskela 2008, 5). Koko yhteiskunnan näkökulmasta avioerojen määrä on merkittävä ja huolestuttavakin asia, koska avioerojen lukumäärä on kasvanut 1980-luvulta lähtien (Tilastokeskus 2014). Erityisesti muutokset avioerolaissa vaikuttivat avioerojen lukumäärän kasvuun, mutta 2000-luvulla avioerojen lukumäärät ovat vakiintuneet vuositasolla noin 13 000 avioeroon. Avioerojen määrä tarkoittaa kuitenkin jo sitä, että Suomessa noin joka toinen avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva pari päättyy avioeroon (Rönkkö & Rytönen 2010, 217).

Koska Suomessa on Euroopan mittakaavassa paljon avioeroja, on meillä myös paljon avioerolapsia ja uusperheitä. Suomessa noin kuusikymmentä prosenttia avioeroista tapahtuu lapsiperheissä (Väestöliitto 2011). Avioero koskettaa koko perhettä, niin vanhempia kuin lapsiakin. Avioero tulkitaan myös kriisiksi, millä tarkoitetaan elämän kannalta merkittävää muutosta, taitekohtaa, murrosta tai ratkaisuvaihetta. Kriisit tuottavat stressiä ja uupumusta, mikä taas vaikeuttaa kriisistä selviytymistä ja arjen normalisoitumista (Koskela 2008, 20).

Avioero vaikuttaa lapsen fyysisiin elinolosuhteisiin, mutta myös henkiseen kasvuun ja hyvinvointiin ja siksi lapselle voi olla hyvin vaikea selviytyä tästä kriisistä. Erityisesti avioero vaikuttaa lapseen ja hyvinvointiin, koska se voi muuttaa arkea, luoda stressiä ja vaikuttaa mahdollisesti lapsen ympäristöön ja elinoloihin. Useissa tutkimuksissa on selvitetty, millaisia vaikutuksia avioerolla on eroperheen lapseen (Amato & Keith 2001, 356; Ducibella 1995, 123; Westberg ym. 2002, 525-526). Avioero muuttaa perhesuhteita, vähentää itseluottamusta ja luottamusta tulevaisuuteen, mutta avioero vaikuttaa myös muun muassa lapsen myöhempään pariutumiseen, ja parisuhteen säilymiseen sekä lapsen henkiseen kasvuun.

Ducibellan (1995) mukaan itse avioero vaikuttaa lapseen, mutta hänen mukaansa lapsen kehitykseen, avioeron hyväksymiseen ja arjen jatkuvuuteen voidaan vaikuttaa erityisesti vanhempien viestinnällä. Vanhempien viestintä avioerotilanteessa voi muokata lapsen mielipidettä avioerosta, vähentää

huolestuneisuutta tulevasta ja antaa valoisamman tulevaisuuden kuvan. Huomattavaa kuitenkin on, että tutkimuksia avioeron viestinnän näkökulmasta on tehty vain muutamia. Suomessa avioeroja ja avioerolapsia on tutkittu vähäisesti, vaikka avioerot ovat yleisiä ja tutkimusmateriaalia on ympärillämme paljon.

Avioeroa koskevia tutkimuksia tehtiin useita 1970-luvulla (Gardner 1977; Grollman & Grollman 1977; Mäenpää & Poutiainen 2009, 81). Erityisesti 1970-luvulla tutkimuksissa tarkastelun kohteena olivat avioeron vaikutukset. Vaikutuksia tutkittiin muun muassa pitkittäistutkimuksilla. Vaikka avioeron vaikutuksia on tutkittu paljon, niin sen osa-aluetta eli viestintää, esimerkiksi avioerosta kuulemisen tai kertomisen tilannetta, on tutkittu vähän (McManus & Nussbaum 2011). Ducibellan mukaan (1995, 123) vuonna 1995 löytyi 3000 avioeroa käsittelevää tutkimusta, joista vain 13 keskittyi avioerosta kertomiseen. Kolmestatoista artikkelista vain kaksi kohdisti tutkimuksen lapsille avioerosta kertomiseen. Tutkimuksia löytyi siis hyvin vähän, vaikka avioerot ovat yleistyneet 1970-luvun jälkeen. Hokkanen (2005, 172) ottaa huomioon väitöskirjassaan, että lapsinäkökulma tulee harvoin esille avioeroa käsittelevissä tutkimuksissa. Hän arvioi näkökulman tärkeäksi jatkotutkimuksissa.

Lapsinäkökulman lisäksi erityisesti nykypäivänä viestinnän ja avioeron yhteyden tutkiminen on ollut vähäistä. Viimeisimpänä Ducibella on vuonna 1995 tehnyt kattavamman artikkelikatsauksen aiemmista tutkimuksista, jotka käsittelivät avioerosta kertomista. Kuten edellä mainittiin, löytyi tutkimuksia aiheesta vähän. Vanhempien avioeron kokee 30 000 lasta vuosittain, mutta silti tutkimukset eivät keskity avioerolapsiin tai heille viestimiseen. Pitäisikö kysyä lapsilta, miten avioerosta tulisi kertoa, jotta avioerot eivät tuottaisi vuosittain niin paljon pahaa mieltä.

Aiemman tutkimuksen vähäisyyden, mutta erityisesti aiheen ajankohtaisuuden ja yhteiskunnallisen merkityksen takia olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia avioerosta kuulemisen tilanteet ovat lasten näkökulmasta ja miten he toivoisivat kuulevansa erosta. Tulisi myös pohtia, voisiko lapsen näkökulmasta positiivinen avioerosta kuulemisen tilanne edesauttaa lapsen arjen jatkuvuutta ja avioerosta ylipääsyä.

Suomen 30 000 lasta, jotka kuulevat tänäkin vuonna vanhempiensa avioerosta, voivat herkästi pahoin. Vanhempien viestintä voisi olla avainasemassa lasten pahoinvoinnin minimoimisessa. Jokaisella lapsella on oma tarinansa siitä, miten avioerosta kerrottiin. Avioerolasten tarinoita kuuntelemalla voisimme löytää keinoja viestiä paremmin lasten näkökulmasta.

1.2 Lapsen hyvinvointi avioerossa

Tutkimusten mukaan vanhempien ero tuottaa lapselle pahaa mieltä, ja lapset ovat onnettomia kuultuaan avioerosta (Cushman & Cahn 1986; Westberg ym. 2002). Avioero itsessään siis tuottaa pahoinvointia. Itse avioeron lisäksi lapsen hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä on myös se, miten avioerosta kerrotaan lapselle. Kertomatta jättäminen, kysymyksiin vastaamattomuus ja viestintätilanteiden välttäminen eivät ole lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta hyviä valintoja. Oikealla viestinnällä voidaan lisätä hyvinvointia (Afifi ym. 2007, 79-80; Ducibella 1995, 123; McManus & Nussbaum 2011, 502), ja siten mahdollisesti vähentää lapsen pahoinvointia avioerosta kertomisen tilanteessa.

Hyvinvoinnin voidaan määritellä olevan aineellista kuten varakkuus tai rikkaus, tai aineetonta kuten hyvä terveydentila tai henkinen tai fyysinen hyvinvointi (Suomen kielen perussanakirja 2004, 250). Allardtin (1976) ajatusten mukaan hyvinvointi määräytyy tarpeentyydytyksen mukaan, eli ihmisen hyvinvointi on korkea, kun hänellä on mahdollisuus tyydyttää niin aineelliset kuin aineettomatkin tarpeensa. Aineellisilla tarpeilla tarkoitetaan esimerkiksi asuntoa ja tuloja, kun taas aineettomilla tarkoitetaan sosiaalisuutta ja itsensä toteuttamista. Tyydytetyt tarpeet kompensoivat muiden tarpeiden tyydyttämistä. Allardtin mukaan hyvinvoinnin tila on pysyvämpi olotila kuin esimerkiksi onnellisuus, ja hyvinvointi heijastuu henkilön ihmissuhteissa. (Allardt 1976, 32-36.)

Törrönen (2012, 33) taas jakaa hyvinvoinnin objektiiviseen, eli mitattavissa olevaan hyvinvointiin kuten terveyteen, koulutukseen ja tuloihin sekä subjektiiviseen hyvinvointiin eli koettuun elämänlaatuun ja onnellisuuteen. Niin Allardtin kuin Törrösenkin mukaan hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet ovat yhteydessä toisiinsa. Törrösen mukaan sosiaaliset suhteet tukevat henkistä hyvinvointia.

Oli hyvinvointi sitten aineellista, objektiivista, aineetonta tai subjektiivista, niin sitä voidaan joko lisätä tai vähentää. Hyvinvointia lisääviä asioita ovat esimerkiksi mielekäs työ tai ihmissuhde. Ihmiset kokevat elämässään myös erilaisia hyvinvointia horjuttavia tekijöitä, jotka voivat liittyä esimerkiksi terveyteen, työhön tai perheeseen. Esimerkiksi tällainen hyvinvointia horjuttava tekijä voi olla avioero. (Jallinoja 2000, 162-174.)

Amato ja Afifi (2006, 227) tutkivat lasten hyvinvointia avioerosta kuulemisen tilanteessa. Koska avioerosta kuulemisen tilanne on sosiaalinen ja viestinnällinen, ollaan tässä tilanteessa erityisen kiinnostuneita subjektiivisen tai henkisen hyvinvoinnin lisääntymistä tai vähenemisestä tilanteessa. Amato ja Afifi määrittelivät aiempien tutkimusten pohjalta hyvinvoivan ihmisen olevan tyytyväinen

elämäänsä, onnellinen, positiivisella mielellä ja hänellä on hyvä itsetunto. Tässä tutkimuksessa käytetään Amaton ja Afifin hyvinvoinnin määritelmää, kun puhutaan lapsen hyvinvoinnista avioerosta kuulemisen tilanteessa, mutta samalla otetaan myös huomioon Allardtin määritelmä aineettomien tarpeiden tyydyttymisestä. Aineettomien tarpeiden tyydyttymisestä kertoo muun muassa viestintätyytyväisyys avioerosta kuulemisen tilanteessa. Tässä tutkimuksessa hyvinvoiva lapsi on tyytyväinen elämäänsä, onnellinen, hänellä on positiivinen asenne elämään, hyvä itsetunto ja hän kokee aineettomien tarpeidensa tyydyttyneen.

1.3 Lapsen hyvinvointi ja vanhempien viestintä avioerossa

Vaikka avioero tuottaa perheessä pahoinvointia, voidaan erilaisilla valinnoilla vähentää pahoinvoinnin määrää. On otettava huomioon, että lapsen aiempi mieliala vaikuttaa siihen, miten hän vastaanottaa avioerouutisen. Esimerkiksi vanhempien riitely ennen avioeroa tuottaa lapselle pahoinvointia. Lapsi voi siis jo pahoin ennen avioerosta kuulemista. Jopa puolet avioeron kokevista lapsista huomaa vanhempiensa riitelevän jo ennen kuin vanhemmat kertovat avioerosta (Hingst 1981, 162). Amaton ja Boothin (1996, 197), tutkimuksessa todetaan, että jos eroa edeltää vanhempien riitelyä, on ero lapselle helpotus. Samaisessa tutkimuksessa kuitenkin myös huomattiin, että riidattoman perheen lapselle ero on usein vaikeampi hyväksyä. Jacobson (1978, Ducibellan 1995, 128 mukaan) huomasi, että kun avioerosta kertoo muutamia päiviä ennen vanhempien erilleen muuttoa, lapsi sopeutuu eroon nopeammin. Ajan lisääminen muutamasta päivästä esimerkiksi viikkoon ei kuitenkaan nopeuttanut lapsen sopeutumista tilanteeseen.

Tärkeämpää, kuin mitä ennen avioerosta kertomista tapahtuu, on mitä avioerosta kuulemisen tilanteessa tapahtuu. Ducibellan (1995) mukaan lapselle voidaan kertoa avioerosta ennen vanhempien erilleen muuttoa, mutta tärkeämpää lapsen sopeutumisen kannalta on, miten lapsi kuulee avioerosta. Lapset voivat olla tyytyväisiä tai tyytymättömiä tapaan, jolla he kuulevat avioerosta.

Aikuisten lasten tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä avioerosta kuulemisen tilanteeseen on tutkittu empiirisesti muutamissa tutkimuksissa. Westberg ym. (2002, 530–531, 534) selvittivät lasten näkökulmasta, miten vanhemmat kertoivat avioerosta. Tutkimus tehtiin haastattelemalla 20 aikuista, joiden vanhemmat olivat eronneet. Tulosten mukaan suurin osa vastaajista oli tyytymättömiä tapaan, jolla kuulivat avioerosta. Negatiivisena asiana vastaajat mainitsivat sen, että läsnä oli vain toinen

vanhemmista. Myös Cushmanin ja Cahnin (1986), Ducibellan (1995, 129-130) ja Hingstin (1981, 162) mukaan avioerosta kertoo vain toinen vanhempi. Tutkimusten tulosten mukaan kertojana toimii yleensä äiti.

Kun avioerosta kertoo vain toinen vanhempi, on tutkimuksissa huomattu lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta negatiivisia asioita. Jos vanhemmat eivät kerro yhdessä avioerosta, voi lapsi hämmentyä tai kuulla kertojaa imartelevan avioeron syyn (Ducibella 1995, 129). Lisäksi vanhempi voi jopa sanoa ikäviä asioita toisesta vanhemmasta, kun vanhemmat eivät yhdessä kerro avioerosta (McManus & Nussbaum 2011). Ikävinä asioina tutkimuksessa mainitaan muun muassa toisen vanhemman korostaminen pettäjänä tai jättäjänä tai muuten vanhemman haukkuminen. Erityisesti Gardner (1977, 4) nostaa esille, että lapsi voi asettua toisen vanhemman puolelle kuulemisen tilanteessa. Lapsi voi asettua poissaolevan vanhemman asemaan ja puolustaa tätä. Lapsi voi myös pyrkiä säilyttämään toisen vanhemman kasvot kuulemisen tilanteessa tai jopa suuttua kertovalle vanhemmalle, poissaolevan vanhemman puolesta. Toisaalta voi olla, että lapsi menettää välinsä poissaolevaan vanhempaan, koska kuulee hänestä negatiivisia asioita ja tukeutuu täysin avioerosta kertovaan vanhempaan. Lapsen hyvinvoinnin kannalta olisi positiivista, jos lapsi olisi hyvissä väleissä kumpaankin vanhempaan. Jos taas lapsi joutuu valitsemaan, kumman vanhemman puolella on, tai lapsi syyttää toista vanhempaa avioerosta, voi lapsen hyvinvointi laskea.

Cushmanin ja Cahnin (1986) tutkimuksen tuloksista ei kuitenkaan selviä, oliko isä läsnä ja hiljaa avioerosta kuulemisen tilanteessa vai puuttuiko hän tilanteesta kokonaan. Täytyy kuitenkin huomata, että kaikki haastateltavat lapset jäivät avioeron jälkeen asumaan äitinsä kanssa, mikä voi selittää sen, että äiti kertoi avioerosta. Lisäksi tuloksista ilmenee, että lasten ja äitien välit palautuivat avioerosta huomattavasti nopeammin kuin lasten ja isien. Tutkijat eivät ole kyseenalaistaneet äitien tärkeää roolia avioerosta kertomisessa tai lasten huoltajaksi valituksi tulemisessa. Se voinee selittyä tutkimusajankohtana, sillä 1980-luvulla äiti on todennäköisemmin hoitanut lapsia, kun taas 2000-luvulla lapset voivat jäädä asumaan myös isän kanssa. Kuitenkin huomattavaa on, että Helmisen ja Pietiläisen (2014) mukaan yhden vanhemman perheessä asuvista lapsista valtaosa edelleen asuu äidin kanssa 2000-luvullakin.

Toinen Westbergin ym. (2002, 530–531) tutkimuksessa esiin noussut negatiivinen asia avioerosta kuulemisen tilanteessa oli, että sisarukset eivät olleet samaan aikaan paikalla kuulemassa avioerosta. Aikuiset lapset toivovat koko perheen olevan samaan aikaan kuulemassa avioerosta. Lisäksi vastaajien mukaan sisaruksille kerrottiin avioerosta ja tapahtumista eri tavoin. Erityisesti perheen vanhimmat lapset kokivat saavansa tilanteessa paljon vastuuta. Westbergin ym. (2002) tutkimus on tehty haastattelemalla jo aikuisia lapsia, jotka ovat kuulleet vanhempiansa avioerosta alle 18-

vuotiaina. Osalla vastaajista oli kulunut todella pitkä aika avioerosta ja siksi heidän mielipiteensä on voinut jo muuttua elämän kokemuksen myötä, eivätkä muistot ole tuoreita näkemyksiä ja kokemuksia. Tämä näkökulma täytyy ottaa huomioon, kun pohditaan kokivatko lapset saaneensa tilanteessa paljon vastuuta vai kokeeko nykyään aikuinen lapsi, että vastuuta olisi voinut antaa lapselle vähemmän.

Aikuisten lasten mukaan avioerosta kuulemisen tilanteessa vanhemmilta toivotaan tietoa avioerosta, erityisesti avioeron syystä. (Westberg ym. 2002, 530-531,534). Cushmanin ja Cahnin (1986, 81-83) tutkimuksessa selvitettiin miten, vanhemmat viestivät lapsilleen avioerosta ja miten avioeroa perusteltiin. Tutkimuksessa haastateltiin 30 vanhempaa ja 60 lasta, joilta kysyttiin erityisesti kerrotuista perusteluista ja avioeron syistä. Tuloksissa selvisi, että puolet vanhemmista selittelivät eroa, mutta eivät ottaneet vastuuta tapahtumasta vaan selittivät esimerkiksi tilanteen vaatineen avioeroa. Lisäksi perusteluiksi kerrottiin, että ero on kaikkien parhaaksi tai vanhempien yhteinen päätös.

Ducibellan (1995, 127) mukaan vanhemmat kertovat avioliiton päättymisestä joko toisen vanhemman päätöksenä tai molempien vanhempien päätöksenä. Ducibellan (1995) ja Hingstin (1981,162-163) tutkimusten perusteella voidaan tehdä hyvin mustavalkoisia yleistyksiä siitä, miten avioerosta kerrotaan ja miten se selittää sitä, millaisen kuvan avioerosta tilanne luo lapsen näkökulmasta. Jos tutkimusten mukaan avioerosta kerrotaan vain toisen vanhemman päätöksenä, lapselle jää kuva, että toinen vanhemmista jätetään ja jätettyä vanhempaa tulee suojella. Jos avioerosta kerrotaan molempien vanhempien näkökulmasta, lapselle jää kuva rakkauden puutteesta ja yhteisestä päätöksestä. Jos lapsi kuulee avioeron tulleen, koska vanhemmat eivät enää rakasta toisiaan, jää lapselle usein toive vanhempien yhteen paluusta. Näitä tutkimustuloksia lukiessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että lapset ovat aina yksilöitä.

Maundenin (2002, 285-287) tutkimukseen osallistui 25 botswanalaista lasta, joiden äidit kertoivat lapsille tulevasta avioerosta. Osallistuneista lapsista 19 ei ollut tyytyväinen tapaan, jolla kuuli avioerosta. Lasten tyytymättömyys liittyi aina tiedon puutteeseen. Kysymyksiin ei vastattu rauhallisesti ja totuudenmukaisesti, ei kerrottu, mitä avioeron myötä tulee tapahtumaan, miksi vanhemmat eroavat eikä lapsi saanut kuulla, milloin näkisi isäänsä. Useammassa tutkimuksessa lapset ovat korostaneet tiedon tärkeyttä avioerosta kuulemisen tilanteessa (Cushman & Cahn 1986; Gardner 1977, 3; Grollman & Grollman 1977, 35; Robinson ym. 2004; Westberg ym. 2002).

Robinsonin ym. (2004) tutkimukseen osallistui 104 lasta, joilla oli kulunut avioerosta alle kaksi vuotta aikaa. Myös tämän tutkimuksen lapset korostivat tiedon tärkeyttä. Tiedolla tarkoitetaan muun muassa

syitä avioeroon, mutta myös sitä, miten avioero tulee muuttamaan lapsen elämää. Lapsille on tärkeää tietää, miten avioero tulee muuttamaan konkreettisesti lapsen arkea kuten asumisjärjestelyjä. Jopa puolet lapsista ei saa kuulla, miten avioero tulee muuttamaan heidän elämäänsä. Heillä ei ole myöskään mahdollisuutta kysyä vanhemmiltaan avioeron perusteluita kertomisen aikana tai sen jälkeen. Lasten mukaan tiedonsaanti on oleellista, jotta he selviävät tilanteesta mahdollisimman nopeasti. (Robinson ym. 2004, 77.) Myös Ayalon (1995, 10-11) sekä Poijula (2007, 19-20) toteavat, että jos tietoa saadaan liian vähän tai sitä ei saada ollenkaan, lapsen stressi lisääntyy. Stressi taas vaikuttaa negatiivisesti lapsen hyvinvointiin.

Maundenin (2002, 286-287) tutkimuksen mukaan lapset kokivat äidin olevan vihainen avioerosta kuulemisen tilanteessa. He eivät voineet keskustella avioerosta tai isästään äitinsä kanssa ilman, että äiti oli vihainen. Lapset kokivat olevansa syyttömiä avioeroon ja olivat siksi tyytymättömiä äidin negatiiviseen mielentilaan. Tutkimusten mukaan lapset toivovatkin avioerosta kuulemisen tilanteessa ystävällistä puheen sävyä ja vanhempien sopua (Westberg ym. 2002, 534). McManuksen ja Nussbaumin (2011) mukaan lapset myös kaipaavat rakkautta ja turvallisuudentunnetta kummaltakin vanhemmaltaan avioerosta kuulemisen tilanteessa.

Afifi ym. (2007) tutkivat, mitkä tekijät vanhempien viestinnässä johtavat hyvinvoinnin heikkenemiseen ja miksi vanhemmat eivät viesti lasten toivomalla tavalla. Tutkimukseen valittiin 118 vanhempi-lapsi -paria, joista kukin osallistuja täytti henkilökohtaisesti kyselylomakkeen avioerosta ja sen stressitekijöistä. Tulosten mukaan avioerosta kertomisen tilanteeseen vaikuttaa vanhemman stressi, joka heikentää viestintää, mistä taas seuraa lapsen hyvinvoinnin heikkeneminen. Joissain vastauksissa ilmeni myös, että vanhempi kertoo ikäviä asioita lapselle, jotta hänen oma olonsa helpottuisi ja avioeroprosessin käsittely nopeutuisi. (Afifi ym. 2007, 79-80, 84.)

Afifin ym. (2007) sekä McManuksen ja Nussbaumin (2011, 502) tutkimustulosten mukaan lasten hyvinvointi heikkenee, kun vanhempi puhuu toisesta vanhemmasta negatiiviseen sävyyn, vanhempi kertoo taloudellisia tai muita huolia lapselle tai kun lapsi ei saa vastauksia kysymyksiinsä. Pääosin lapset ovat tyytymättömiä tapaan, jolla he kuulevat vanhempiensa avioerosta (Westberg, ym. 2002, 530-531, 534). Eron keskellä aikuiset ovat usein keskittyneitä omaan pahaan oloonsa, eivätkä he aina jaksa ottaa huomioon lapsen tilannetta tai tukea häntä, vaikka näkisivätkin hänen olevan pois toltaan (Lipponen & Wesaniemi 2005, 141). Myös Wallersteinin, Lewisin ja Blakesleenin (2007, 17) mukaan ero vaikuttaa vanhemman kykyyn toimia ja huolehtia lapsesta lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta optimaalisesti.

Yksittäiset valinnat, kuten vanhemman läsnäolo tai avioeron syyn kertomatta jättäminen, laskevat lapsen hyvinvointia. Tärkeämpää Ducibellan (1995, 130-131) mukaan on kuitenkin lapselle jäävä mielikuva avioerosta kuulemisen tilanteesta. Ducibellan mukaan lapselle voi jäädä mielikuva hylkäämisestä, mikä tuottaa suoraan pahoinvointia. Lapsi voi myös ajatella tilanteen jälkeen, ettei hän hallitse tilannetta, mistä johtuva stressi tuottaa pahoinvointia. Toisaalta lapselle voi jäädä tilanteesta hyvä mieli, jos hän ajattelee avioeron lopettavan vanhempien riitelyn, mikä on tuottanut lapselle aiemmin pahoinvointia. Mielenkiintoista on kuitenkin selvittää, miten nämä mielikuvat syntyvät lapselle ja voidaanko viestinnällisin valinnoin vaikuttaa siihen, millainen mielikuva lapselle tilanteessa syntyy ja laskeeko lapsen hyvinvointi tilanteen takia.

Entä millaisin viestinnällisin keinoin lapsen hyvinvointia voitaisiin suojella ja rakentaa tilanteessa, jotta lapsen kannalta syntyisi hyvä mielikuva. Westberg ym. (2002) tutkimuksessa joka neljäs haastateltava oli tyytyväinen avioerosta kuulemisen tilanteeseen, jossa olivat olleet. Tutkijat eivät kuitenkaan keskity tutkimuksensa tuloksissa hyvin sujuneisiin tilanteisiin. Mielenkiintoista olisi selvittää, millaisia nämä tilanteet ovat olleet, joihin lapset ovat olleet tyytyväisiä, ja miten ne eroavat epäonnistuneista tilanteista. (Westberg ym. 2002, 530- 531, 534.)

Enemmistö lapsista kuulee vanhempiensa avioerosta joko toiselta vanhemmalta tai molemmilta vanhemmiltaan. Kuitenkin usean tutkimuksen mukaan vanhemmat voivat jopa jättää kokonaan kertomatta avioerosta (Ducibella 1995, 122; Robinson ym. 2004, 77; Westberg ym. 2002, 526-527). Hingst (1981) täytti kyselylomakkeen lähes 200 avioeron kokeneessa perheessä. Kyselylomakkeisiin vastasivat sekä äidit että perheen lapset. Viidesosa lapsista kertoi, ettei heille kerrottu avioerosta millään tavalla. Kuitenkin vain yksi äideistä oli sitä mieltä, ettei hänen lapselleen ole kerrottu avioerosta. Joko avioerosta jätetään kertomatta lapselle, tai kertoja on joku muu kuin lapsen vanhempi. Tällaisissa tilanteissa lapsi voi kuulla avioerosta esimerkiksi naapurilta tai ystävältä, mutta ei suoraan omilta vanhemmiltaan (Grollman & Grollman 1977, 35). Kun lapsi ei kuule avioerosta vanhemmiltaan, lapsi kuulee eroa joltain muulta henkilöltä tai lapsi pääättelee avioeron vanhempien käyttäytymisestä, avioero tai siitä kuulemisen tapa ei ole lapsen näkökulmasta positiivinen (Grollman & Grollman 1977. 35; Robinson ym. 2004, 77).

Avioerojen yleistyessä vanhempien on yhä tärkeämpää tietää, miten avioerosta olisi hyvä kertoa lapselle ja miten lapsen hyvinvointi voitaisiin ottaa huomioon. Jotta tähän tarpeeseen voidaan vastata, olisi aiheesta hyvä saada lisää tutkimustietoa. Jos vanhemmat saisivat enemmän tietoa siitä, miten heidän tulisi viestiä avioerosta kertomisen aikana, voisivat nämä tilanteet parantua lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Avioerosta kertomisesta on tehty tieteellistä tutkimusta vähän, mutta

opaskirjoissa on vanhemmille ohjeita, miten avioerosta tulisi kertoa lapsille (Westberg ym. 2002, 526-527). Tieteellisesti voitaisiin myös löytää suuntaviivoja sille, millainen viestintä tukisi lapsen hyvinvointia ja saisi viestinnän osapuolet tyytyväisiksi.

Aiemmissa tieteellisissä tutkimuksissa on selvinnyt, että avioerosta kuulemisen jälkeen lapsen hyvinvointi heikkenee (Cushman & Cahn 1986; Westberg ym. 2000). Lasten hyvinvoinnin heikkenemiseen vaikuttaa se, että tutkimusten mukaan lapset kuulevat vanhemmaltaan negatiivisia asioita toisesta vanhemmasta, liian yksityiskohtaista tietoa avioerosta tai lapsi ei ymmärrä vanhemman kertomaa (Afifi ym. 2007; McManus & Nussbaum 2011). Westbergin ym. (2000) tutkimuksen mukaan lapset eivät ole tyytyväisiä avioerosta kuulemisen tapahtumiin, vaan toivoivat vanhempien selittävän eron syyn, vastaavan lasten kysymyksiin ja osoittavan lapsille rakkautta ja turvallisuudentunnetta. Lisäksi lapset toivoivat, että molemmat vanhemmat ja kaikki sisarukset olisivat paikalla, kun avioerosta kerrotaan (Westberg ym. 2000).

Aiemmassa avioerosta kuulemisen tutkimuksessa on vielä paljon selvitettävää. Muun muassa Ducibellan (1995, 124) mukaan tutkimuksia on tehty vähän eikä niissä ole keskitytty eri-ikäisille lapsille avioerosta kertomiseen. Tehdyt tutkimukset eivät ole rajanneet tutkimukseen osallistuvien lasten ikää. On myös huomattavissa, että tutkimuksiin on voinut osallistua jo aikuisia lapsia, jotka ovat kuulleet avioerosta kaksikymmentä vuotta sitten. Kun aikaa on kulunut enemmän, ovat mielipiteet voineet muuttua ja muistot vääristyä. Avioerosta kulunut aika ja lasten ikä vaihtelee tutkimusten kesken, jolloin kokonaiskuvaa eri-ikäisille avioerosta kertomisesta ja lasten hyvinvoinnista avioerosta kuulemisen tilanteessa on vaikea muodostaa.

Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta tehtyä tutkimusta on vielä vähän. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on, miten lapsen hyvinvointiin positiivisesti vaikuttava mielikuva rakennetaan tilanteessa tai millaisista viestinnällisistä piirteistä koostuu hyvä avioerosta kuuleminen. Entä voidaanko löytää viestinnällisiä keinoja vaikuttaa lapsen hyvinvointiin avioeron keskellä? Mielenkiintoista on myös, että Mäenpää ja Poutiainen (2009, 87) totesivat, että lapsella on käsitys hyvästä avioeron kertomisen tilanteesta. He eivät kuitenkaan selvittäneet, millainen tuo käsitys on ja miten käsitys syntyy.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Avioerosta kuulemista tutkittaessa on tärkeää pohtia, kuka pystyy arvioimaan lapsen hyvinvointia tai sen muutosta. Pystyykö vanhempi vai lapsi arvioimaan parhaiten lapsen hyvinvointia, tai hyvinvoinnin ja viestinnän välistä yhteyttä avioerosta kuulemisen tilanteessa? Tärkeää onkin punnita, valitaanko tutkimuksen osallistujiin vanhempia, lapsia vai molempia. Esimerkiksi Hingstin (1981, 162) tutkimuksessa huomattiin, että vanhemman ja lapsen arviot lapsen hyvinvoinnista vaihtelivat paljon. Useimmiten vanhempi arvioi lapsen hyvinvoinnin paremmaksi kuin lapsi itse. Kun selvitetään muistojen yhteneväisyyttä ja eriävyyttä, vastaajina tulee olla sekä aikuisia että lapsia. Kun taas pyritään saamaan tietoa subjektiivisesta lasten hyvinvoinnista avioerosta kertomisen tilanteissa, asiasta tulisi kysyä itse lapsilta. Tässä tutkimuksessa keskitytään lapsen subjektiiviseen hyvinvointiin avioerosta kertomisen tilanteessa. Tutkimusongelmaksi muodostuu, millaista viestintä on avioerosta kuulemisen tilanteessa lapsen ja hänen hyvinvointinsa näkökulmasta.

Avioerosta kertomisen tilannetta on tutkittu empiirisesti vähän. Vanhemmat voivat hakea apua avioerosta kertomisen tilanteeseen lehdistä ja opaskirjallisuudesta, mutta tieteellistä tutkimustietoa ei ole saatavilla. Kuitenkin 30 000 lasta saa tietää vanhempiensa avioerosta Suomessa vuosittain. Mielenkiintoista on selvittää, millaisia viestinnällisiä valintoja vanhemmat ovat tehneet kertoessaan avioerosta ja millaisia avioerosta kuulemisen tilanteet ovat lasten näkökulmasta. Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvitetään, missä ja miten lapsi kuulee vanhemmaltaan avioerosta.

K1 Millainen avioerosta kuuleminen oli tilanteena lapsen mukaan?

Kun lapsi kuulee vanhemmaltaan avioerosta, lapsen hyvinvointiin vaikuttavat itse avioeron lisäksi viestintätapa ja -tilanne, jossa lapsi kuulee avioerosta. Kun lapsi on tyytyväinen kertomistapaan, esitettyihin kysymyksiin ja saatuihin vastauksiin, hänen hyvinvointinsa taso ei laske. Viestintä voi

olla molempia osapuolia tyydyttävää ja siten tuottaa hyvinvointia. Siksi toisella tutkimuskysymyksellä pyritään selvittämään, mihin viestinnällisiin asioihin lapsi on tyytyväinen tai tyytymätön avioerosta kuulemisen tilanteessa.

K2 Mihin lapsi on tyytyväinen tai tyytymätön avioerosta kuulemisen tilanteessa?

Mahdollisten tulevien avioeroista kuulemisen tilanteiden ja lasten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää selvittää, miten hyvinvointi ja viestintä ovat yhteydessä tällaisessa viestintätilanteessa. Vastaamalla tähän kysymykseen, voivat tulevaisuuden avioerosta kertomisen tilanteet parantua lapsen näkökulmasta.

K3 Mitkä viestinnän piirteet olisivat lapsen mukaan yhteydessä hyvinvointiin avioerosta kuulemisen tilanteessa?

Kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyritään kartoittamaan tapahtunutta avioerosta kuulemisen tilannetta ja sen viestintää lapsen näkökulmasta. Kolmannella kysymyksellä lapsen kuvailemasta tilanteesta etsitään viestinnän ja hyvinvoinnin yhteyttä.

2.2 Menetelmä

Tässä tutkimuksessa keskitytään lapsen subjektiiviseen hyvinvointiin. Aihe on yksilön kokemuksia, tunteita ja mielipiteitä tarkasteleva. Näin ollen tutkimuksen filosofinen lähtökohta on fenomenologis-hermeneuttinen, koska siinä korostetaan yksilöä ja subjektiivisia kokemuksia. Tutkimusongelma ja tieteenfilosofinen näkökulma rajaavat tutkimusmenetelmän valintaa, sillä ongelmaan vastataan subjektiivisten kokemusten kautta. Lapsen tulisi vastata siihen, millainen avioerosta kertomisen tilanne oli. Lasten ikä ja kehittyneisyys vaikuttavat siihen, miten vanhemmat ovat lapselle päätyneet kertoneet avioerosta sekä lapsen kykyyn muistaa asioita, mutta myös kykyyn arvioida omaa hyvinvointia. Jotta tutkimukseen osallistuva henkilö pystyy arvioimaan omaa

hyvinvointiaan, tulee osallistujan olla yli seitsemänvuotias ja yli yksitoistavuotias pystyy jo arvioimaan omia valintojaan (Christensen & James 2000, 102; Punch 2002, 325). Valitsemalla kohderyhmäksi yläkouluikäiset nuoret mahdollistetaan viestinnän ja subjektiivisen hyvinvoinnin sekä näiden yhteyden itsearviointi. Vastaajien ikää rajaamalla saadaan tietoa avioerosta kertomisesta nimenomaan yläkouluikäiselle lapselle.

Crown ja Heathin (2006, Mäkelän 2010,72 mukaan) avioerosta kertomisen tutkimukseen valittiin haastateltaviksi yläkouluikäisiä lapsia, eli 13-16 -vuotiaita nuoria. Koska nuoret olivat alaikäisiä, tuli heillä olla kirjallinen vanhemman suostumus osallistuakseen haastatteluun. Englannissa avioerolasten tutkimukseen vaaditaan kummankin vanhemman suostumus, jolloin tuloksena oli, että tutkijat pääsivät puheisiin vain sopuisien avioerojen lasten kanssa. Välttääksemme tällaisen vääristymän molempien vanhempien suostumusta ei tarvita tässä tutkimuksessa, vaan yläkouluikäisiltä nuorilta riittää yhden huoltajan kirjallinen suostumus, jotta nuori voi osallistua tutkimukseen.

Tietoja avioerosta kertomisesta on kerätty sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti, mutta pääsääntöisesti tutkimukset on toteutettu laadullisilla haastatteluilla. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä soveltuu käytettäväksi silloin, kun halutaan selvittää ihmisten ilmiöille ja tapahtumille antamia merkityksiä eli tuoda esiin tutkittavien näkökulma (Hirsjärvi & Hurme 2011, 28). Tämän tutkimuksen tarkoitus on nimenomaan tarkastella lasten näkökulmaa ja kokemuksia avioerosta kertomisen tilanteessa, sekä tilanteen viestinnän ja tutkittavien hyvinvoinnin yhteyttä. Tästä johtuen tutkimusote on kvalitatiivinen. Eskolan ja Suorannan (1998, 86) mukaan laadullisen tutkimuksen yleisin tiedonkeruutapa on haastattelu. Haastattelun tavoite on selvittää haastateltavien näkemyksiä, kokemuksia ja muistoja. Kun avioerosta on kulunut jo aikaa, tapahtumat ovat muistoja. Tällöin tutkijan voi olla tarpeellista esimerkiksi tarkentaa tapahtumien kulkua tai kysyä lisäkysymyksiä, mikä mahdollistetaan haastattelumenetelmällä. Haastattelu tapahtuu haastattelijan aloitteesta ja hänen johdattelemanaan, ja siksi tuleekin ottaa huomioon, että tässä tilanteessa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja tilanteeseen (Eskola & Suoranta 1998, 86). Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausta, käydä keskustelua haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75) ja seurata haastateltavan nonverbaalia viestintää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2009, 194-195). Avioerosta kertomisen tilanteen muistelu voi olla myös tunteellinen kokemus. Käyttämällä tutkimusmenetelmänä haastattelua voidaan parhaalla mahdollisella tavalla tarkkailla tutkimukseen osallistuvan henkilön hyvinvointia koko tutkimusprosessin ajan. Tässä tutkimuksessa keskitytään lapsen kokemuksiin:

pyritään saamaan kattava yksityiskohtainen kuvaus tapahtumasta ja viestinnästä sekä huolehtimaan osallistujan hyvinvoinnista, jolloin paras tutkimusmenetelmä tässä tutkimuksessa on haastattelu.

Haastattelumuodoksi valitaan puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelu etenee haastattelijan etukäteen määrittelemien keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelu tarjoaa enemmän vapauksia haastattelun suorittamiseen, sillä esitetyt kysymykset eivät ole tarkasti rajattuja eikä niiden esitysjärjestystä ei ole määrätty ennalta (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Kaikki haastattelijan ennalta suunnittelemaat teema-alueet siis tulee käydä läpi jokaisessa haastattelussa, mutta kysymysten muoto ja järjestys voi vaihdella vapaasti haastatteluiden kulumisen mukaan (Eskola & Suoranta 1998, 87). Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa haastateltavan omista kokemuksista puhumisen, mutta takaa samalla sen, että kaikissa haastatteluissa tullaan keskustelemaan pääosin samoista asioista. Teemahaastattelua varten luotiin teemahaastattelurunko (Liite 1), jonka kysymyksiä, aihealueita ja haastattelutapaa testattiin kahdessa koehaastattelussa eri henkilöiden kanssa. Haastatteluiden perusteella lomakkeen sanavalintoja muutettiin nuorisolle sopivammiksi ja joitain kysymyksiä tarkennettiin. Näitä koehaastatteluja ei kuitenkaan sisällytetty tutkimusaineistoon, sillä haastateltavat eivät antaneet lupaa käyttää haastattelumateriaalia tutkimuksen aineistoksi.

Aiemmissa tutkimuksissa osallistujien vanhempien avioerosta kulunut aika vaihteli paljon, sillä joillakin avioero oli kuukauden takainen ja toisilla avioerosta oli kulunut 20 vuotta (ks. esim. McManus & Nussbaum 2011). Pääosin avioerosta kulunut aika ei ole ollut yhtenevä tutkimusten vastaajien kesken. Kun avioerosta on kulunut jo vuosia, kuten Cushmanin ja Cahnin (1986) tutkimuksessa, aika ja asioiden unohtaminen vaikuttavat tutkimuksen osallistujien vastauksiin. Haettaessa tutkimukseen osallistujia tulee ottaa huomioon myös ajan vaikutus haastateltavien muistojen tarkkuuteen ja vertailtavuuteen. Tästä syystä tässä tutkimuksessa hakukriteeriksi rajattiin avioerosta kulunutta aikaa alle neljään vuoteen.

Haastatteluihin sopivia nuoria etsittiin ensin Tampereen nuorisotoimen kautta. Nuorisotoimen työntekijöille soitettiin henkilökohtaisesti ja tiedusteltiin tilaisuuksia tai tiloja, joissa tutkimuksesta voitaisiin kertoa. Yli kahdellekymmenelle nuorisotoimen työntekijälle soitettiin ja lähetettiin sähköpostitse viesti, jossa tiedusteltiin mahdollisia tapahtumia tai iltoja, joihin tutkija voisi tulla kertomaan tutkimuksesta ja siten etsimään sopivia haastateltavia. Sähköpostin liitteenä oli myös mainos (Liite 2) tutkimuksesta tutkijan yhteystietoineen. Mainoksia käytiin myös kiinnittämässä nuorisotilojen ilmoitustauluille. Lopulta nuorisotoimen avulla haastateltavia ei löytynyt. Haastateltavia etsittiin myös tuttujen ja sukulaisten avulla, mutta vain muutama hakukriteereihin

sopiva nuori löydettiin. Nämä nuoret eivät kuitenkaan halunneet osallistua haastatteluun henkilökohtaisista syistä. Nuoret kuitenkin suostuivat koehaastateltaviksi. Silti heidän haastattelumateriaaliaan ei saanut käyttää aineistossa.

Seuraavaksi haastatteluihin osallistuvia yläkouluikäisiä nuoria haettiin noin 3000 asukkaan pienestä kunnasta kunnan terveydenhuollon avustuksella. Terveystieteiden osastolle lähetettiin tiedot tutkimuksesta, ja he ottivat yhteyttä sopiviin nuoriin. Nuoret suostuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja vasta sen jälkeen heidän vanhemmilleen lähetettiin allekirjoitettavaksi suostumuslomake terveydenhuollon kautta (Liite 3).

Tutkimukseen valittiin seitsemän nuorta, jotka ilmoittivat terveydenhuollolle suostumuksensa tulla haastatelluiksi. Tutkija tapasi nuoret ensimmäisen kerran haastatteluhetkellä, kunkin kahden kesken ja haastatteli heitä nuoren huoltajan kirjallisella suostumuksella. Nuorelle kerrottiin ennen haastattelun alkua, että haastattelu on täysin vapaaehtoinen, se voidaan keskeyttää milloin tahansa hänen tahdostaan, haastattelu tullaan nauhoittamaan ja nauhoitetta kuuntele vain tutkija.

Haastattelut toteutettiin teemahaastattelulla paikallisen koulun rehtorin suostumuksella yläkoulun opettajainhuoneen viereisessä huoneessa, jonne nuorien oli helppo saapua. Tila oli rauhallinen ja sieltä ei ollut näköyhteyttä muualle eikä haastattelujen aikana ollut ulkopuolisia häiriöitä. Nuorilla oli mahdollisuus halutessaan syödä ja juoda tarjolla olevaa ruokaa koko haastattelun ajan.

Koska haastateltavia löytyi niin vähän, päätettiin tutkimuskysymyksiin etsiä vastauksia myös verkkolomakkeen avulla. Verkkolomakkeella saadaan suhteellisen nopeasti tietoa isolta kohderyhmältä (Frey, Botan & Kreps 2000, 202). Aineiston nopea laajentaminen oli tärkeää kun haastateltavia nuoria löytyi vain seitsemän. Kyselylomakkeella voidaan kerätä sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa, ja siten selvittää ja mitata henkilön subjektiivista näkemystä, eli tässä tutkimuksessa mielipidettä ja muistoa avioerosta kuulemisen tilanteesta. Kyselylomakkeessa oli taustakysymysten lisäksi vain avoimia kysymyksiä laadullisen aineiston keräämiseksi. Näin mahdollistettiin kyselylomakkeen ja puolistrukturoidun haastattelun aineistojen paras vertailtavuus. Holopaisen ja Pulkisen (2008) mukaan kyselylomakkeen heikkouksia ovat kato, vastaajien huolellisuus ja rehellisyys. Mahdollinen vastauskato täytyi ottaa huomioon levittämällä tietoa kyselylomakkeesta mahdollisimman monelle henkilölle, mutta vastaajien huolellisuutta ja rehellisyyttä voidaan tulkita vasta analyysia tehdessä. Verkkolomakkeen kysymykset on voitu ymmärtää väärin tai vastauksiin ei ole jätetty panostaa, jolloin tutkijan tulee tulkita vastauksia tarkkaan. Verkkolomake ei anna myöskään mahdollisuutta tarkentaville lisäkysymyksille. Edellä

mainittujen syiden takia verkkolomakkeen mielekkyyteen, selkeyteen ja hyvään tavoitettavuuteen täytyikin panostaa sitä suunniteltaessa.

Google Driven pohjalle luotu verkkolomake (Liite 4) sisälsi taustakysymysten lisäksi viisi avointa kysymystä. Lomakkeen lopussa vastaajalla oli mahdollisuus jättää yhteystietonsa kasvokkain tapahtuvaa haastattelua varten. Taustakysymyksissä kysyttiin vastaajan ikää ja sukupuolta ja vanhempien avioerosta kulunutta aikaa. Avoimilla kysymyksillä kerättiin nuoren kokemuksia ja muistoja avioerosta kuulemisen tilanteesta. Lomakkeen ylälaidassa kerrottiin tutkimuksesta, siihen haettavista nuorista ja lomakkeen käyttötarkoituksesta. Kyselylomakkeen toimivuutta testattiin ennen sen käyttämistä aineiston keruussa. Lomakkeen teknistä toimivuutta testattiin ensin kolmesti ja lisäksi kaksi 13–16 -vuotiasta nuorta testasivat lomaketta ja antoivat palautetta lomakkeen ymmärrettävyydestä, selkeydestä ja helppo täyttöisyydestä. Lomakkeen sanavalintoja korjattiin palautteen mukaisesti.

Jotta verkkolomake tavoittaisi mahdollisimman monta kohderyhmään kuuluvaa nuorta, valmiin verkkolomakkeen linkkiä jaettiin internetissä. Nuortenelämä.fi -sivusto teki nettilomakkeesta internet-sivuilleen uutisen ja linkitti sitä myös Facebook-sivuillaan. Nuortenelämä.fi -sivuston kautta linkkiä jaettiin 54 kertaa Facebookissa ja kaksi kertaa Twitterissä. Lomaketta jaettiin Facebookissa tutuille ja sukulaisille, jotka jakoivat sitä eteenpäin. Lomaketta linkitettiin Facebookissa myös sivuille Pirkkalan Yläaste, Tampereen Rudolf Steinerein koulu, Hatanpään koulu, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Isät lasten asialla, Verkkoterkkarit, Pelastakaa Lapset -nuorisotyö, Nuorten mielenterveystalo, NuortenLaturi, Jeesi Vantaan tieto- ja neuvontapalvelu, Vantaan nuorisotiedotus, Nuorten tieto- ja neuvontapalvelu Turku, Nuorten ohjaus- ja tukikeskus Kipinä, Nuorten tieto- ja neuvontakeskus Nappi, Nuorten turvatalo Punainen risti, Nuortenelämä.fi, Tyttöjen Talo Helsinki, SOS-lapsikylä, Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ja Neuvontakeskus. Nettisivujen a-klinikka.fi, ensijaturvakotienliitto.fi, suomenkasper.fi ja pelastakaalapset.fi ylläpidoille lähetettiin sähköpostitse linkki verkkokyselyyn ja pyydettiin jakamaan linkkiä sosiaalisessa mediassa. Linkkiä jaettiin sähköpostitse myös yli kahdellekymmenelle Tampereen seudun nuorisotyöntekijälle ja koulujen terveydenhuollon työntekijälle. Lisäksi verkkolomakkeeseen etsittiin vastaajia nuorten keskustelupalstojen kautta sivustoilla Demi.fi, Suomi24.fi ja Cosmopolitan.fi.

2.3 Aineisto ja sen analysointi

Haastatteluihin osallistui seitsemän 13–15 -vuotiasta nuorta, joista kolme oli poikia ja neljä tyttöjä. Vanhempien avioerosta oli kulunut keskimäärin kolme vuotta. Haastattelut kestivät keskimäärin 20 minuuttia lyhimmän haastattelun ollessa 14 minuuttinen ja pisimmän haastattelun 37 minuuttia. Monen haastattelun loppupuolella haastateltava osoitti levottomuutta, keskittymiskyvyn puutetta ja vaikeutta vastata kysymyksiin. Kysymällä kysymyksiä uudelleen vastaus ei muuttunut, tai siihen ei haluttu lisätä enää mitään.

Puolistrukturoidut haastattelut toteutettiin helmikuussa 2014. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin 49 liuskaksi. Litteroiduista haastatteluista poistettiin haastatteluissa mainitut henkilöiden ja paikkojen nimet. Haastattelut nimettiin järjestysluvuin siten, että ensimmäinen haastattelu talletettiin nimellä H1 ja toinen H2. Tuloksissa viitataan aineistoon edellä mainituilla nimikkeillä. Aineistoesimerkkien välimerkit ovat myös tutkijan lisäämiä. Sekä nauhoitteita että litteroitua tekstiä käytiin useampaan kertaan läpi hyvän yleiskuvan muodostamiseksi.

Verkkokyselylomake toteutettiin Google Driven pohjalta ja se oli auki 21.1.-23.3.2014. Siihen mennessä saatiin 26 vastausta, joista 23 oli hakukriteereihin sopivia. Hakukriteereihin sopimattomissa vastauksissa vastaajan ikä oli yli 13-16 vuotta tai avioerosta oli kulunut yli neljä vuotta aikaa. Kolme hakukriteereihin sopimatonta vastausta jätettiin aineiston ulkopuolelle ja vertailukelpoisuuden takia vain kriteereihin sopivat 23 vastausta otettiin analysoitavaksi. Ainoastaan hakukriteereihin sopimattomissa vastauksissa oli jätetty yhteystietoja mahdollista haastattelua varten, minkä takia verkkokyselyn avulla ei saatu lisää kasvokkain tapahtuvia haastatteluja.

Viisi verkkovastauksista oli pojilta ja 18 tytöiltä. Vastaajien vanhempien avioerosta oli aikaa keskimäärin kaksi vuotta. Pääosin vastaajat olivat vastanneet kaikkiin lomakkeen kysymyksiin. Vain muutamaan kysymyksiin oli jätetty vastaamatta. Vastaamatta jääneet kysymykset olivat ”Mitä viestinnällisesti hyvää avioerosta kuulemisen tilanteessa oli” ja ”Kerro esimerkein miten avioerosta olisi voitu kertoa niin, että sinusta olisi tuntunut paremmalta tilanteen jälkeen”. Vastaukset siirrettiin Google Driven pohjalta Excel-taulukkoon ja vastaukset merkittiin järjestysluvuin siten, että ensimmäinen verkkovastaus on V1 ja seuraava V2. Aineistoon viitataan edellä mainituilla nimikkeillä.

Analyysin tarkoitus on luoda aineistosta sanallinen ja selkeä kuvaus, joka vastaa tutkittavaan ilmiöön (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Haastattelu- ja kyselylomakeaineiston analyysin tarkoituksena on

siis selkeyttää käsiteltävänä oleva hajanainen aineisto. Aineistoa käytiin läpi aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi voi toimia joko yksittäisenä metodina tai se voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Tuomen & Sarajärven (2009, 108-109) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jaotella Miles & Hubermanin (1994) mukaisesti kolmivaiheiseksi prosessiksi. Prosessissa aineiston aluksi tiivistetään ja pelkistetään, jonka jälkeen aineisto ryhmitellään. Ryhmittelyssä haastateltavien ilmaukset, muistot ja tarinat jaotellaan alaluokkiin. Lopuksi alaluokista luodaan teoreettisia käsitteitä. Tätä kolmivaiheista prosessia sovellettiin myös tämän tutkielman aineistoanalyysissa.

Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin taustatiedot, jotka koottiin yhteen. Tämän jälkeen haastattelu- ja kyselylomakeaineistoa käytiin läpi tutkimuskysymyksittäin, eli edettiin prosessin ensimmäiseen vaiheeseen, eli aineisto pelkistettiin. Jokaisesta vastauksesta poimittiin kohdat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin K1-K3. Tutkimuskysymyksiin kerättiin yleiskuva vastaamaan jokaiseen kysymykseen yksitellen. Kun tutkimuskysymyksiin oli kerätty litteroidusta aineistosta vastaukset, aineistosta poimittiin toistuvia tilanteita, tunteita ja sanavalintoja. Kun vastaukset oli jaoteltu tutkimuskysymyksittäin, lähestyttiin aineistoa uudelleen ryhmittelyn näkökulmasta, eli edettiin prosessin toiseen vaiheeseen.

Kaikkina kuuntelu- ja lukemiskertoina tehtiin muistiinpanoja ja vastauksista poimittiin esiin sanavalintoja ja kertomistapoja. Vastauksista kerättiin uuden analyysinäkökulman avulla yhteisiä aiheita ja tapahtumaketjuja eli tehtiin ryhmittelyä. Huomiota kiinnitettiin toistuviin avioerosta kertomisen tarinatyyppeihin. Tarinatyypeillä tarkoitetaan aineistosta useampaan kertaan löytyviä tarinamuotoja. Tarinatyyppejä löydettiin sen mukaan, oliko avioero ennalta-arvattava. Aineiston pohjalta ennalta-arvattavista avioeroista löytyi kaksi erilaista avioerosta kuulemisen ryhmää ja ennalta-arvaamattomista yksi kuulemisen ryhmä.

3 TULOKSET

3.1 Avioerosta kuulemisen tilanne

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään, millainen tilanne avioerosta kuulemisen tilanne on nuoren näkökulmasta. Haastatteluissa ja verkkolomakkeissa kysyttiin, keneltä nuori kuuli avioerosta, ketä vuorovaikutustilanteessa oli paikalla sekä missä asiasta kerrottiin. Nuorta pyydettiin kuvailemaan tilanteen tapahtumat ja sanavalinnat mahdollisimman tarkasti. Kiinnostuneita oltiin myös tilanteen nonverbaalisesta viestinnästä. Tässä luvussa vastataan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

3.1.1 Yhteistä avioerosta kuulemisen tilanteissa

Avioerosta kuulemisen tilanteet vaihtelivat tutkimukseen osallistuneiden kesken. Yhteistä vastaajien kuvailemissa tilanteissa oli kuitenkin se, kuka avioerosta kertoi. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret kuulivat avioerosta äidiltään. Jos äiti oli kertonut avioerosta, ei isä ollut tilanteessa paikalla. Nuoret eivät olleet aiemmin miettineet, miksi äiti toimi kertojana. Osa kuitenkin keksi syitä sille, miksi äiti kertoi avioerosta.

Äiti sen kerto et ei isä mittään uskaltanut. (H1)

Emmä tiiä.. äiti on yleensä puhunut kaikki asiat et ei siin ollut mitään sillee. (H6)

Kukaan vastaajista ei kuullut avioerosta yksin isältään. Isä oli läsnä vain kuudessa tapauksessa kolmestakymmenestä, ja näissä tapauksissa myös äiti oli paikalla. Yksi haastateltavista mainitsi isänsä kertoneen avioerosta, ja tässäkin tapauksessa äiti oli kotona ja erosta keskusteltiin

kertomistilanteen jälkeen vielä koko perheen kesken. Haastateltava totesi isän ilmoittaneen avioerosta, sillä ero oli isän päätös.

Mut kyl nyt kun mä oon alkanu miettii sitä, ni kyl se on selvinny. Et se oli isän alote et ne eroo. Et siks se varmaan sen kerto. En mä silloin sitä ymmärtänyt, mut nyt oon sitä miettiny ja ymmärtänyt et miks isä sen kerto. (H7)

Siitä huolimatta, että tutkimukseen osallistuneet nuoret kuulivat pääosin erosta äidiltään, tilanteen muu kulku kuitenkin määrittyi sen mukaan, oliko nuori jo osannut ennakoida vanhempiensa eroavan. Ennalta-arvattavia avioeroja yhdisti tässä aineistossa vanhempien riitely. Toistuvasta riitelystä useat tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat osanneet päätellä vanhempiensa eroavan tai joissain tapauksissa nuoret olivat jatkuvan riitelyn seurauksena jopa odottaneet tilannetta, jossa he kuulisivat avioerosta. Vanhempien riitelyn lisäksi nuoret pitivät avioeroa ennalta-arvattavana, jos he havaitsivat vanhempiensa nukkuvan eri sängyissä tai muuten etääntyvän toisistaan. Nuoria, jotka eivät olleet arvanneet vanhempiensa eroavan, yhdisti samanlainen avioerosta kuulemisen tilanne. Avioerosta kuulemisen tilanne onkin jaettu seuraavaksi kahteen omaan lukuunsa: ennalta-arvaamaton avioero ja ennalta-arvattu avioero.

3.1.2 Ennalta-arvaamaton avioerosta kuulemisen tilanne

Nuori, joka ei osaa odottaa vanhempiensa eroavan, kuulee aineiston mukaan vanhempiensa avioerosta useimmiten äidiltään. Kuitenkin ennalta-arvaamattomissa tilanteissa vanhemmat kertoivat avioerostaan yhdessä useammin kuin tilanteissa, joissa nuori osasi ennalta odottaa vanhempiensa eroavan. Molempien vanhempien yhteisessä kertomistilanteissa läsnä olivat useasti myös tutkimukseen osallistuneen nuoren lisäksi hänen sisaruksensa, mikä koettiin myönteisenä asiana. Näin ollen sisarusten kanssa pystyttiin myös jakamaan tuntemuksia vanhempien avioerosta

Avioerosta kerrotaan vastaajien mukaan yleisimmin kotona, kuten esimerkiksi keittiössä, olohuoneessa tai nuoren omassa huoneessa. Nuoret kokivat kotona kertomisen hyvänä asiana, sillä paikka koettiin turvalliseksi. Avioerosta kerrottiin nuorten mukaan suoraan ja useimmiten ero-sana

mainittiin. Eropäätöstä selitettiin keskusteluissa nuorten kanssa eri tavoin kuten esimerkiksi, että vanhemmat ovat päättäneet erota tai, että liiallisten ristiriitojen vuoksi vanhemmat eivät halua enää olla yhdessä. Avioerosta kerrottiin myös käyttäen jätetyksi tulemisen ilmausta.

Äiti soitti meille, et he eroo. Siis äiti oli surullinen ja sano, et ku se [isän nimi] oli hänet jättänyt.

Tilanteet olivat vastaajien mukaan kestoiltaan lyhyitä, ja vain yksi haastateltava kertoi keskustelun olleen pitkä. Omien sanojensa mukaan nuoret esittivät avioerosta kuulemisen tilanteissa vain vähän kysymyksiä. Haastatteluissa korostui erityisesti kaksi esitettyä kysymystä, joista toinen oli asumisjärjestelyt ja toinen avioeron syy. Kolme haastateltavaa kysyi vanhemmaltaan asumisjärjestelyistä vasta muutaman viikon kuluttua.

Aineiston mukaan on yleistä, että nuori järkyttyy kuullessaan avioerosta, jota hän ei ole osannut odottaa. Myös vanhemmat osoittivat tunteita, kuten esimerkiksi surua, kiukkua tai pelkoa, enemmän näissä tilanteissa kuin niissä, joissa avioero oli nuorelle ennalta-arvattava. Nuoret kertoivat ennalta-arvaamattomissa avioerosta kuulemisen tilanteissa olleen myös rakkaudenosoituksia. Nuoret kertoivat, että tilanteessa halattiin tai vanhempi piti nuorta sylissä. Muutama nuori kertoi äidin myös sanoneen rakastavansa nuorta.

3.1.3 Ennalta-arvattu avioerosta kuulemisen tilanne

Osa nuorista kertoi päätelleensä vanhempiensa eroavan, jo ennen kuin avioerosta puhuttiin heidän kanssaan. Nuoret olivat huomanneet vanhempiensa riitelevän useasti tai muuten etääntyneen toisistaan, minkä he yhdistivät mahdolliseen avioeroon. Kaikista vastanneista nuorista kolmannes oli kokenut vanhempiensa riitelyä ennen avioerosta kuulemista.

Mä nyt se huomasin sillon ihan.. niinku ihan ite ennen ku.. niin ku joku kuukaus ennen ku mul sanottiin mitään. Vähän enemmän oli ollut riitelyä, et pikkase enemmän sellasta sanomista. Huomas et on enemmän niinku eros, et ei ollu niin lähekkäin et. Sit äiti tuli ja kerto, et hän on

ostamas tällasen talon, et he on eroomas. Et ei se mua niin ku haitannut ollenkaan. Et ei mua oikeestaan kiinnostanut. (H7)

Mun vanhemmat on riidellyt aika kauan. Et mun isä on ollut aina stressaantunut. Et odotin kyl et millon tulee se päivä et on vähän kovempi riita et. Äiti tuli hakee mua koulun jälkeen. Mul nyt vaan kerrottiin sillee ohimennen, et oli vähän kiire ja sillee. (H3)

Kerätyn aineiston pohjalta voidaan todeta, että vaikka jotkut nuoret aavistivatkin vanhempiensa eroavan, ei aavistus kuitenkaan merkinnyt sitä, että kuulemisentilanteet olisivat näillä nuorilla täysin samanlaisia. Ennalta-arvattu avioerosta kuulemisen tilanne voidaan tarinatyypin jakaa vielä kahteen eri alakategoriaan: avioerosta joko kerrotaan nuorelle tai ei. Ensin käsitellään ensimmäistä alakategoriaa, eli avioerosta nuorelle kertomista.

Aineiston mukaan vanhempi kertoo nuorelle avioerosta ennalta-arvattavissa tilanteissa kahden kesken. Siitä huolimatta, että nuoret eivät kuulleet avioerosta sisarustensa läsnäollessa, he eivät pitäneet sisarusten poissaoloa negatiivisena asiana. Sisarusten kanssa oli saatettu arvailla tulevaa avioeroa jo ennen kuulemisen tilannetta. Erityisesti vastaaja, jolla ei ollut sisaruksia ollenkaan, oli sitä mieltä, että nuoren tulisi kuulla avioerosta aina kahden kesken vanhemman kanssa.

Ennen kuin vanhemmat asiasta kertoivat, olimme jo sisarukseni kanssa kanssa aistineet sen.(V2)

Siinä missä ennalta-arvaamattomasta erosta kerrottiin kotona, niin ennalta-arvattavista avioeroista kerrottiin useimmiten kodin ulkopuolella, kuten esimerkiksi autossa tai tulevan kodin pihassa yleensä kerrottu kotona. Avioerosta voitiin kertoa nuorelle myös puhelimitse, kun taas aineiston niille nuorille, jotka eivät osanneet odottaa vanhempiensa avioeroa, asiasta kerrottiin kuitenkin aina kasvotusten.

Kuten ennalta-arvaamattomissa kuulemisen tilanteissa myös ennalta-arvatuissakin tilanteissa avioerosta kerrottiin nuorelle hyvin suoraan ja lyhyesti. Osa tilanteista oli jopa enemmän toteavia tai tiedottavia kuin keskusteluja. Yhdelle nuorelle kerrottiin ensin pois muuttamisesta ja tulevasta uudesta kodista, jonka jälkeen nuori itse tarkensi, että tarkoittaako pois muuttaminen vanhempien

eroa. Avioeron ennalta-arvattavuudesta riippumatta vanhemmat käyttivät avioerosta kertoessaan erosanaa sekä jätetyksi tulemisen ilmausta. Ennalta-arvatuista erotilanteista kerrottaessa käytettiin ennalta-arvaamattomista tilanteista poiketen myös ilmaisua ”tiedätkin varmaan”, sillä vanhempi oli itsekin aavistanut nuoren odottavan eroa.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten mukaan ennalta-arvatusta avioerosta kuulemisen tilanteiden vähäisessä keskustelussa korostui ainoastaan tuleva koti, ei niinkään avioeron syy. Yhdessäkään tilanteessa ei osoitettu nuorten mukaan hellyyttä tai rakkautta. Vaikka nuoret totesivat, ettei hellyyttä osoitettu tilanteessa, niin silti osa uskoi, että halaaminen olisi tärkeää avioerosta kuulemisen tilanteessa.

Taulukko 1. Avioerosta kuulemisen tilanne ennalta-arvattavissa ja ennalta-arvaamattomissa tilanteissa.

Avioerosta kuulemisen tilanne	Ennalta-arvaamaton	Ennalta-arvattava
Kertojana äiti	x	x
Sisarukset läsnä tilanteessa	x	
Kahden kesken vanhemman kanssa		x
Avioerosta kerrotaan kotona	x	
Avioerosta kerrotaan muualla kuin kotona		x
Käytetään sanaa ”ero”	x	x
Käytetään sanoja ”tulla jätetyksi”	x	x
Käytetään sanoja ”tiedätkin varmaan”		x
Nuori ei esitä kysymyksiä	x	x
Tilanteessa on hellyyttä	x	
Tilanteessa osoitetaan tunteita	x	

Aineiston perusteella nuoret kuulevat avioerosta useimmiten äidiltään. Aineisto jakautuu kuitenkin kahtia sen mukaan, osasiko nuori odottaa avioeroa vai ei (Taulukko 1). Nuoret, jotka eivät osanneet odottaa avioeroa, kokivat tilanteen tunteellisemmaksi, pitkäkestoisemmaksi ja läheisemmäksi kuin nuoret, jotka odottivat eroa. Aineiston perusteella ennalta-arvaamattomat avioerosta kuulemisen tilanteet olivat paremmin suunniteltuja, koska näissä tilanteissa oli useammin koko perhe koolla, erosta kerrottiin kotona, erosta keskusteltiin yhdessä ja vanhemmat osoittivat rakkautta nuorille. Ennalta-arvatuissa avioeroissa erosta kerrottiin suoraan, jopa tiedottavaan sävyyn, tilanne oli lyhyt eikä kysymyksiä esitetty. Nuoret eivät myöskään yhtä usein osoittaneet välittävänsä vanhempiansa avioerosta, jos he olivat jo odottaneet sitä.

Toinen ennalta-arvatus avioeron alakategoria on, ettei avioerosta kerrota nuorelle. Vastausten perusteella kertomatta jättäminen on myös yleistä. Kertomatta jätetään joko kaikille lapsille tai osalle lapsista. Kertomatta jätetyille nuorille ero tuli ilmi siten, että toinen vanhempi muutti pois kotoa joko yksin tai lasten kanssa. Ne verkkolomakkeen vastaajat, joille ei ollut tehty selkoa avioerosta, kirjoittivat pisimmät vastaukset lomakkeen ensimmäiseen avoimeen kysymykseen: ”Kerro omin sanoin mahdollisimman tarkkaan, miten sait tietää vanhempiesi avioerosta. Kuka kertoi avioerosta ja miten hän sen kertoi?”. Lomakkeeseen vastanneet nuoret kuvailivat tarkkaan, miten päättelivät vanhempiansa eroavan: vanhempien etääntyvästä käytöksestä, eri sängyissä nukkumisesta, riidoista ja isän lähtemisestä. Nämä nuoret eivät varsinaisesti olleet kokeneet avioerosta kuulemisen tilannetta. Avioerosta kuulemisen ja nuoren hyvinvoinnin yhteyttä mietittäessä on kuitenkin tärkeää huomata, että aineiston perusteella kertomatta jättäminen on yleistä. Nuoret, joille ei kerrottu avioerosta, eivät osanneet arvioida tilannetta, heidän tyytyväisyyttään tai tyytymättömyyttään saati hyvinvointiaan tilanteessa, koska he eivät olleet saaneet mahdollisuutta kokea avioerosta kuulemisen viestintätilannetta. Edellä mainitun takia kertomatta jättämisen alakategoriaa ei pystytä huomioimaan luvussa 3.2. Nämä nuoret kuitenkin totesivat, että avioerosta olisi pitänyt kertoa heille.

3.2 Nuoren tyytyväisyys ja tyytymättömyys avioerosta kuulemisen tilanteessa

Toinen tutkimuskysymys tarkasteli nuoren tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä avioerosta kuulemisen tilanteessa. Vastaajia pyydettiin kuvailemaan tilanteen positiivisia ja negatiivisia asioita heidän näkökulmastaan. Nuoria pyydettiin pohtimaan, millainen olisi optimaalisin tilanne kuulla avioerosta. Tässä luvussa tarkastellaan nuorten kertoman mukaan tilanteen positiivisia ja negatiivisia asioita. Kuten luvussa 3.1 niin myös tässä luvussa huomattiin sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia nuorten vastausten kesken. Ne nuoret, jotka kertoivat odottaneensa vanhempiansa eroavan, olivat tyytyväisempiä avioerosta kuulemisen tilanteeseen kuin ne nuoret, jotka eivät osanneet odottaa eroutusta. Seuraavaksi käsitellään ensin koko aineistoa yhdistäviä tekijöitä, minkä jälkeen tarkastellaan nuorten tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä erosta kuulemisen tilannetta kohtaan niin ennalta-arvaamattomissa kuin ennalta-arvatuissakin avioerotilanteissa.

Parasta avioerosta kuulemisen tilanteessa kaikkien vastaajien mukaan oli se, että äiti sai kerrotuksi erosta. Avioerosta kertominen ei nuorten haastatteluiden perusteella ole ollut vanhemmille helppoa. Kolme haastateltavaa ilmoitti, ettei heidän alle viisivuotiaille sisaruksillensa kerrottu avioerosta lainkaan. Erityisesti edellisen tapauksen nuoret olivat sitä mieltä, että heidän pienemmille sisaruksilleen olisi pitänyt kertoa avioerosta suoraan, mutta rauhallisesti ja vaiheittain. Kyseiset nuoret toivoivat, että myös heille olisi kerrottu avioerosta suoremmin. Kahdessa verkkolomakevastauksessa kerrottiin, että vastaajan mielestä sisaruksille kerrottiin erosta kehnolla tavalla.

Lapsille olisi toki voinut ilmaista tilanteen paremmin. Vuotta vanhempi pikkuveljeni ei ollut paikalla ja sai tietää suunnilleen sanoin "nyt se saatanan paska lähtee". (V21)

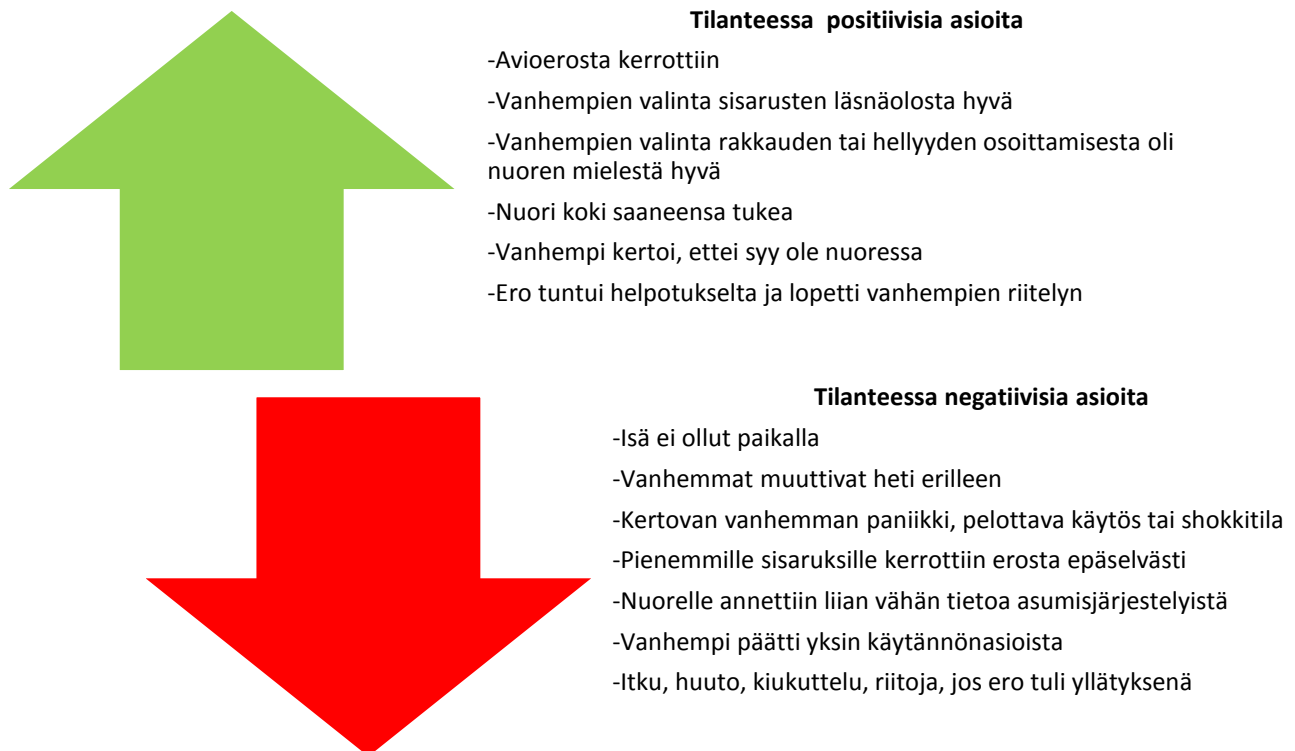
Mut ne on vasta kolmevuotiaita, että.. en tiiä onks kerrottu ollenkaan. Et kyl ne ainakin tajuu et asutaan eri paikoissa. (H7)

Ne [sisarukset] oli kyselly tosi paljon et missä iskä on et. Musta tuntu vähän oudolta ja erilaiselta et.. kyl nykyään on vähän sellanen olo et se olis ollut parempi oltais kaikki kuultu samaan aikaan siitä. (H3)

Haastatteluaineiston perusteella nuoret olisivat halunneet kuulla lisää tietoa asumisjärjestelyistä. Useampi haastateltava mainitsi, että häntä harmitti, koska muutto tai asumisjärjestely oli vain vanhemman päätös. Nuoret olisivat halunneet keskustella vanhempiensa kanssa yhdessä päätöksistä. Kaksi nuorta kertoi tiedon vanhempien erosta tulleen liian nopeasti eivätkä he pystyneet sulattamaan erotietoa tarpeeksi, ennen kuin asumisjärjestelyt jo muuttuivat. Avioerosta kuulemisen tilannetta kuvailtiin muutenkin liian nopeatempoiseksi.

No kyl mä sanoisin et joo aikalailla.. et joo joutuu äkkiä omasta isästään eroon. Ja [äiti] sanoo et siellä on vaarallista, et on se aika pelottava tilanne. (H3)

Tyytymättömyyttä tutkimukseen osallistuneiden nuorten kesken aiheutti myös kertovan vanhemman shokkitila, paniikki tai jopa pelottava käytös kuulemisen tilanteessa. Erityisesti vanhempi, joka kertoi tulleensa jätetyiksi, oli usein nuoren mielestä liian surullinen tai sekavassa mielentilassa. Nuoret kertoivat sekavan mielentilan tarttuneen myös heihin ja aiheuttaneen tilanteessa riitoja vanhemman ja nuoren välille.

KUVIO 1. Mihin nuoret olivat tyytyväisiä ja tyytymättömiä avioerosta kuulemisen tilanteessa.

Avioerosta kuulemisen tilanteista voidaan löytää nuorten mielestä positiivisia ja negatiivisia asioita. Näitä asioita on kuvattu kuviossa 1. Jos nuori koki avioeron tulleen hänelle yllätyksenä, oli hän tilanteessa useampaan asiaan tyytymätön. Jos nuori puolestaan ennalta-arvasi vanhempiansa eroavan, hän oli tyytyväisempi tilanteeseen, jossa kuuli erosta.

3.2.1 Ennalta-arvaamaton avioerosta kuulemisen tilanne

Ennalta-arvaamattomien avioerojen nuoret olivat tyytyväisiä koko perheen läsnäoloon ja kokemaansa rakkauteen tilanteessa. Ne nuoret, jotka olivat kuulleet erosta sisarustensa kanssa, pitivät sitä hyvänä asiana. Nuoret, jotka selostivat saaneensa tilanteessa paljon hellyyttä ja rakkautta, kokivat sylissä pidon ja rakkauden osoitukset positiivisina asioina avioerosta kuulemisen tilanteessa. Vastaajat, jotka kuvailivat vanhemman halanneen heitä tai kertoneen, ettei ero johdu nuoresta, pitivät sitä hyvänä asiana. Vastaajat, jotka kertoivat saaneensa vanhemmiltaan tukea, pitivät tuen saantia miellyttävänä asiana. Positiivisina asioina mainittiin myös ystävällinen puhetyyli ja vanhempien hyvät välit tilanteen aikana.

Vanhemmilla oli alusta loppuun sympaattiset ilmeet, eivätkä he kierrelleet tai kaunistelleet asiaa. He toistivat moneen kertaan, että eron syynä ei ole missään tapauksessa minä ja sisarukseni. Vanhempani myös kertoivat, että eivät missään tapauksessa vihaa toisiaan ja pysyvät yhteydessä. (V4)

Merkittävää on se, että nuori joka ei odottanut vanhempiansa eroavan, oli kuitenkin avioeroa odottanutta nuorta useammin tunnekuohussa. Ne nuoret, jotka kertoivat eron tulleen heille yllätyksenä, pitivät tilannetta usein kamalana, surullisena tai pelottavana, sekä mainitsivat avioerosta kuulemisen tilanteessa olleen itkua, huutoa, vihaa tai riitelyä.

Tyytymättömyyttä tutkimukseen osallistuneissa nuorissa aiheutti se, ettei isä ollut paikalla tilanteessa ja että toinen vanhempi lähti niin nopeasti pois kotoa. Erityisesti nuoria harmitti, ettei erosta

keskusteltu enää uudestaan, vaan tilanne päättyi nopeasti toisen vanhemman lähtemiseen. Yksi haastateltavista kertoi, että olisi halunnut vanhempiensa tukea ja rakkautta, mutta ei kokenut saavansa sitä isän muuttaessa heti pois sekä äidin ollessa surullinen.

Iskä kerto sen vaan ja sit se vaan lähti. (H7)

Nuori, joka ei osannut odottaa vanhempiensa eroavan, mainitsi enemmän asioita, joita olisi halunnut muuttaa tilanteessa kuin nuori, joka osasi odottaa avioeroa. Luku 3.2.3 koostuu erityisesti niiden nuorten, jotka olivat kokeneet avioerosta kuulemisen tilanteen, mutta eivät osanneet odottaa sitä, vastauksista.

3.2.2 Ennalta-arvattava avioerosta kuulemisen tilanne

Nuori, joka oli osannut odottaa vanhempiensa eroavan, oli useimmiten sanojensa mukaan tyytyväinen kokemaansa avioerosta kuulemisen tilanteeseen eli toisin sanoen nuori osoitti vain vähän tyytymättömyyttä. Kuitenkin täytyy huomata, että kun nuori, jonka vanhempien avioero oli ennalta-arvattu, kuvaili optimaalista avioerosta kuulemisen tilannetta, hän ei kuvaillut tilannetta, jonka hän itse oli kokenut. Siitä huolimatta nuori kertoi olleensa tyytyväinen vanhempiensa tekemiin viestinnällisiin valintoihin avioerosta kuulemisen tilanteessa.

Nuoret, jotka olivat saaneet kuulla avioerosta yksin, sanoivat sen vanhemmilta olleen hyvä ratkaisu. Myös vastaaja, jolla ei ollut sisarusia lainkaan, ajatteli, että nuoren tulisi kuulla avioerosta aina ilman sisarusten läsnäoloa. Ne nuoret, jotka eivät kokeneet saaneensa hellyyttä tai rakkautta tilanteessa, eivät sanojensa mukaan myöskään kaivanneet niitä. Nuoret olivat tyytyväisiä vanhempiensa toimintatapaan, eivätkä olisi halunneet muuttaa sisarusten läsnäoloa tai hellyyden tai rakkauden osoitusten määrää.

Tyytyväisyyttä tuotti myös tilanteen rauhallisuus. Erityisesti rauhallisuus oli tärkeää niille nuorille, jotka olivat kokeneet vanhempiensa riitelyä ennen avioeroa. Näin ollen avioero tilanteena lopetti

vanhempien riitelyn, minkä vuoksi tilanne koettiin nuorten keskuudessa myönteisenä. Useat riitelyä kokeneista nuorista kertoivat tilanteen olleen mukava ja parantaneen heidän olotilaansa.

Oli nuori sitten aavistanut vanhempiensa avioeroa tai ei, hän piti tärkeänä molempien vanhempien läsnäoloa tilanteessa, vanhempien rauhallista käytöstä ja tietoa avioerosta. Avioerosta kuulemisen tilanteessa avioeroa odottanut nuori oli sanojensa mukaan tyytyväinen tilanteeseen, mutta silti nämä nuoret eivät kuvailleet kokemaansa tilannetta optimaaliseksi avioerosta kuulemisen tilanteeksi, josta kerrotaan lisää luvussa 3.2.3. Nuorten vastauksista nousee esille varsinkin ristiriitaisuus siitä, mihin ollaan tyytyväisiä.

3.2.3 Optimaalinen avioerosta kuulemisen tilanne

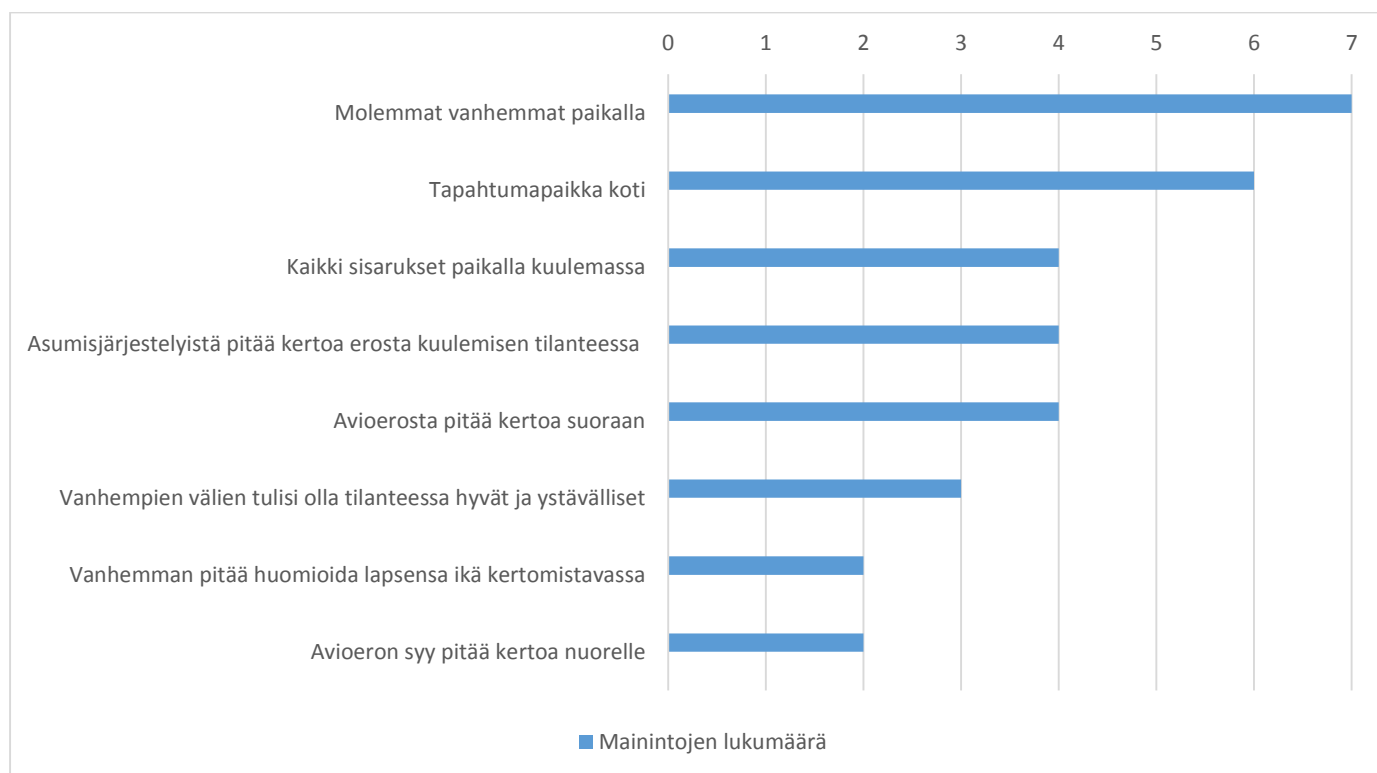
Haastateltavia nuoria pyydettiin kuvailemaan, millainen olisi optimaalisin tilanne nuorelle kuulla vanhempiensa avioerosta. Kuvailtu tilanne (Kuvio 2) oli useimmiten hyvin erilainen, kuin mitä nuori oli itse kokenut, riippumatta siitä, oliko nuori osannut odottaa avioeroa tai ei. Kaikki haastateltavat sanoivat, että paras paikka kuulla avioerosta olisi koti ja useimmiten mainittiin huoneet keittiö ja olohuone. Ne nuoret, jotka olivat kuulleet avioerosta muualla kuin kotona, vastasivat välittömästi optimaaliseksi tilaksi keittiön. Myös nuoren omassa huoneessa eroista kuulleet pitivät parhaana tilana keittiötä. Kukaan näistä nuorista ei kuitenkaan kertonut, että heidän omassa avioerosta kuulemisen tilanteessaan tilavalinta olisi ollut huono, vaan he olivat tyytyväisiä vanhemman tilavalintaan. Erityisesti tämä on mielenkiintoista niiden nuorien kohdalla, jotka kuulivat avioerosta kodin ulkopuolella ja epäröimättä valitsivat parhaaksi tilaksi keittiön. Vaikka he eivät kritisoineet vanhempiensa valitsemaa tilaa, heillä oli silti selvä käsitys siitä, mikä olisi optimaalisin paikka kuulla avioerosta.

Kuusi haastateltavaa seitsemästä kertoi, että optimaalisessa avioerosta kuulemisen tilanteessa molemmat vanhemmat olisivat paikalla, mutta vain neljän mukaan olisi hyvä, jos kaikki perheenjäsenet kuulisivat erosta samaan aikaan. Vaikka nuori oli ollut tyytyväinen omassa avioerosta kuulemisen tilanteessaan sisarusten läsnä- tai poissaoloon, nuori ei kuitenkaan kuvaillut optimaaliseksi tilanteeksi kokemaansa tilannetta sisarusten läsnäolosta.

Nuoret toivoivat, että optimaalisessa tilanteessa vanhempien välit olisivat ystävälliset. Varsinkin riitaisten, eli ennalta-arvattavien, avioerojen lapset nostivat kuvailussaan esille tilanteen

rauhallisuuden ja vanhempien hyvät välit. Yhden vastaajan mukaan olisi mukavaa, jos perhe tekisi yhdessä jotain, samalla kun avioerosta kerrotaan. Kyseinen haastateltava nosti esimerkiksi ruoanlaiton. Toinen haastateltava oli sitä mieltä, että perheen tulee istua alas, jotta voidaan keskittyä vain avioerosta keskustelemiseen.

Nuorten mukaan optimaalisessa tilanteessa erosta pitäisi kertoa nuorelle suoraan ja kiertelemättä. Nuori haluaisi myös tietää enemmän tulevaisuudesta, kuten missä hän tulee asumaan eron jälkeen. Hän haluaisi myös kuulla, että hänellä on mahdollisuus tavata erosta huolimatta molempia vanhempiaan. Haastateltavat korostivat etenkin sellaisen tiedon tärkeyttä, mikä kosketti nuoren arkielämää, kuten asumisjärjestelyt ja muutoksen aikataulu. Ne nuoret, jotka eivät olleet saaneet vaikuttaa päätöksiin omassa tilanteessaan, kuvailivat optimaalisen tilanteen olevan keskustelutilaisuus, jossa päätettäisiin yhdessä käytännönjärjestelyistä. Vain kaksi haastateltavaa seitsemästä tahtoi kuulla syyn vanhempiensa erolle.

Kuvio 2. Optimaalinen avioerosta kuulemisen tilanne haastateltavien mukaan

Kaksi tutkimukseen osallistunutta nuorta kuvaili lapsen iän mahdollisesti vaikuttavan vanhemman tapaa kertoa avioerosta ja nuoret totesivat, ettei nuoremmalle sisarukselle voi kertoa erosta samalla tavalla kuin yläkouluikäiselle. Heidän mukaansa kertomistilanne tulisi muotoilla sopivaksi kaikille

paikalla oleville henkilöille. Samaiset nuoret kertoivat olleensa tyytymättömiä tapaan, jolla heidän omille sisaruksilleen kerrottiin vanhempien avioerosta.

3.3 Nuoren hyvinvointi ja vanhempien avioerosta kuuleminen

Nuorilta kysyttiin arviota heidän tunteistaan ja mielialastaan ennen ja jälkeen koettua avioerosta kuulemisen tilannetta. Kaikki nuoret olivat mielestään hyvällä mielellä ennen tilannetta. Myös lähes kaikki nuoret kertoivat olleensa surullisia, hämmentyneitä, vihaisia tai järkyttyneitä avioerosta kuulemisen jälkeen. Jotkut nuorista mainitsivat edellä mainittujen tunteiden lisäksi olleensa myös helpottuneita kuullessaan avioerosta.

Olin helpottunut, en olisi jaksanut yhtään enempää sitä pallottelua. Pikkusiskoni tosin itki, ja se mua harmitti, sen puolesta. (V8)

Helpotus. Tappelu loppuu.(V1)

Toisaalta hyvältä koska ei tarvinnut kuunnella enään riitoja 24/7 mutta olihan se harmillistakin nään isää harvoin koska äiti ei anna mun nähdä sitä usein ja ne ei oo puhe väleissä oon aina niitten välikäsi onhan se raskasta sekin mutta on se parempi kuin se kun ne tappelisi koko ajan. (V13)

Vain muutama nuorista kertoi, ettei avioerosta kuuleminen vaikuttanut heidän hyvinvointiinsa. Ne nuoret, jotka eivät kokeneet avioerosta kuulemisen vaikuttaneen heidän hyvinvointiinsa, olivat odottaneet vanhempiensa avioeroa. Kolme nuorta kertoi, etteivät he halunneet tai eivät vielääkään halua muistella eroa, mutta silti nuoret sanoivat, ettei ero tuonut traumoja, pahaa mieltä tai järkyttänyt heitä.

Oli avioero sitten ollut nuorelle ennalta-arvattava tai ennalta-arvaamaton, avioeron myötä monen nuoren ja vanhemman välit olivat heikentyneet. Kolme haastateltavaa sanoi, että heidän oli vaikeaa olla yhteydessä isäänsä eron jälkeen, koska isä ei ollut paikalla kerrottaessa erosta. Nämä nuoret

kertoivat myös, että erosta ei puhuttu isän kanssa, mutta silti isän näkeminen muistutti erosta ja sai siten nuoren surulliseksi. Yksi nuorista sanoi tunteneensa, ettei hänellä olisi enää eron jälkeen isää, ja kaksi vastaajaa kertoi menettäneensä välit isäänsä eron jälkeen. Usein nuoret kuvailivat hyvinvointinsa laskeneen eron seurauksena, koska välit isän kanssa olivat tulehtuneet. Kolme nuorta oli keskustellut erosta myöhemmin isän kanssa, mutta kaikki kertoivat sen olleen negatiivinen kokemus.

Isäni tosin olisi voinut/voisi tajuta [tilanteessa, jossa tapasi nuoren avioeron jälkeen] että avioeron syynä ei ole lapsi vaan parisuhde eli hän itse. (V2)

Aineiston perusteella kuulemisen tilanteessa ja nuoren tyytyväisyydessä sekä tyytymättömyydessä on eroja sen mukaan, odottiko nuori vanhempiensa eroavan vai ei. Näin ollen nuorten arviot viestinnän ja nuoren hyvinvoinnin yhteydestä vaihtelivat sen mukaan, millaisessa tilanteessa nuori oli ollut ja miten hän asennoitui kuulemaansa tilanteeseen. Ennalta-arvaamattomien avioerojen nuoret raportoivat enemmän hyvinvoinnin laskua ja negatiivisia tunteita verrattuna ennalta-arvattujen avioerojen kokeneisiin nuoriin.

Isän poissaoloa lukuun ottamatta ennalta-arvattavien ja ennalta-arvaamattomien avioerojen välillä ei ollut isoja yhteisiä tekijöitä, joita muuttamalla nuorten hyvinvointi olisi voinut parantua. Ennalta-arvattavan avioerosta kuulemisen tilanteen nuoret tyytyivät tilanteeseen, jossa olivat olleet ja nämä nuoret raportoivat vähemmän hyvinvointinsa laskua kuin ennalta-arvaamattomien avioerotilanteiden nuoret. Ennalta-arvaamattoman avioerosta kuulemisen tilanteen nuoret puolestaan kaipasivat enemmän rakkautta, hellyyttä ja tasaisempaa kertomisentapaa, jotta heidän hyvinvointinsa olisi järkkynyt vähemmän. Näiden kahden eri tarinatyyppin eroja käsitellään seuraavissa luvuissa 3.3.1 ja 3.3.2.

3.3.1 Ennalta-arvaamattomasta avioerosta kuulleen nuoren hyvinvointi

Ne nuoret, jotka eivät olleet aavistaneet vanhempiensa eroa, kokivat uutisen tulleen heille järkytyksenä sekä aiheuttaneet surun tunteita. Haastateltavat kertoivat avioerosta kuulemisen myös

masentaneen heitä ja heikentäneen heidän koulunkäyntiään. Kaksi nuorta kuvaili, ettei tahtonut elämänsä enää jatkuvan vanhempiensa avioerosta kuulemisen jälkeen.

Aluksi se tuntui todella pahalta ja tuntui ettei elämä voi jatkua enään normaalisti. Musta tuntui, etten halua enää jatkaa elämääni ja ettei mikään enää onnistu. Ajan kuluessa tajusin, että asiat ovat paremmin, kun vanhempanikaan eivät enää ole riitelemässä ja ovat muutenkin paremmalla tuulella nykyään. (V19)

Vanhemman mielentila vaikutti suoraan nuoren hyvinvointiin avioerosta kuulemisen tilanteessa. Kolme haastateltavaa kuvaili, kertovan vanhemman olleen niin paniikissa, shokissa tai järkyttynyt ja tunnetila tarttui joko nuoreen tai hänen sisarukseensa. Yksi haastateltava kertoi myös kokeneensa tilanteen pelottavana, koska vanhempi oli niin järkyttynyt.

Äiti oli tosi kiihdyksissä asiaa kertoessaan, mikä pelotti hieman mua tai ainakin siskooni. (V14)

Aluksi pelotti, äiti huusi ja mietin miten asia vaikutti elämään ja itkin ja huusin mutta sitten keksin että saan 2 huonetta. (V5)

Kaksi haastateltavaa sanoikin, ettei vanhempi saisi heidän mielestään osoittaa negatiivisia tunteita avioerosta kertoessaan, sillä ne tarttuvat nuoreen ja aiheuttavat heissä mahdollisesti huolta. Kaksi haastateltavaa ja neljä verkkolomakevastaajaa mainitsi, että vanhempi oli itkenyt tilanteessa, jolloin myös nuori tai hänen sisaruksensa itki.

Muutaman nuoren vanhemmat olivat olleet huolissaan nuoren hyvinvoinnista tilanteessa ja sen jälkeen. Huoli näkyi nuorten mukaan keskusteluissa, nuoren voinnin kyselemisenä, lisähalauksina ja lisääntyneenä yhteisenä vapaa-ajantoimintana. Kaksi nuorta oli myös saanut ammattiapua avioerosta kuulemisen jälkeen, koska he olivat olleet niin surullisia ja heillä oli vaikeuksia jaksaa arjessa. Yksi nuorista uskoi, että jos ero tapahtuisi nyt, olisi hän huolissaan omasta hyvinvoinnistaan ja jaksamisestaan. Hänen koulunkäyntinsä oli järkkynyt eron jälkeen ja hän kertoi muistavansa muutenkin vähemmän ensimmäisistä kuukausista tapahtuman jälkeen.

Kaksi haastateltavista totesi, ettei halunnut keskustella vanhemman kanssa avioerosta kuulemisen tilanteessa saati sitten eron jälkeen. He molemmat olivat kuitenkin sitä mieltä, että vanhemman tulisi puhua nuoren kanssa, jos nuori niin itse tahtoo. Vain yksi haastateltava ilmaisi olleensa huolissaan pienemmistä sisaruksistaan ja yritti viettää sisarustensa kanssa mahdollisimman paljon aikaa erosta kuulemisen jälkeen. Myös kaksi verkossa vastannutta nuorta mainitsivat olleensa huolissaan yksin jäävistä vanhemmistaan tai sisaruksistaan.

Ainoastaan ikävältä tuntui tieto siitä, että isä jäisi asumaan yksin, eikä välttämättä osaisi käsitellä eroa yhtä hyvin kuin äiti. (V8)

Kun haastateltavilta kysyttiin ensimmäisen kerran, miltä heistä avioerosta kuulemisen tilanteessa tuntui, vain kaksi nuorta ilmaisi negatiivisia tunteita. Haastattelun jatkuessa useampi nuori kuvaili negatiivisia tunteita joko itsessään tai perheen jäsenessään. Kaikkien näiden nuorien avioerosta kuulemisen tilanteissa oli surua, tyytymättömyyttä tai pahoinvointia.

Vaikka haastateltava tai verkkolomakevastaaja kertoi vanhemman kertomistavan ja valintojen olleen hyvät, oli tämä vastaus useimmiten ristiriidassa nuoren muiden kertomusten, mielipiteiden tai kuvausten kanssa. Esimerkiksi kolme verkkolomakevastaajaa kertoivat, ettei avioerosta kuulemisen tilanteessa ollut mitään huonoa. Seuraavaksi he kuitenkin kuvailivat verkkolomakkeen seuraavaan kysymykseen, miten tilannetta olisi pitänyt muuttaa. Vastausten perusteella kukaan nuorista, jolle vanhempien avioero tuli yllätyksenä, ei haluaisi kuulla avioerosta samalla tavalla uudestaan, vaan muuttaisivat joko tilannetta tai vanhemman viestintää jollain tavalla, jotta heidän oma olonsa paranisi.

3.3.2 Ennalta-arvattavan avioeron kokeneen nuoren hyvinvointi

Aineiston pohjalta tärkeintä nuoren hyvinvoinnin näkökulmasta oli, että avioerosta kerrottiin ja molempien vanhempien läsnäolo olisi ollut positiivinen asia. Muuten avioeroa odottaneet nuoret eivät kertoneet tilanteen viestinnällisten asioiden vaikuttaneen heidän hyvinvointiinsa. Tärkeämpää näiden nuorten mielestä oli, tuliko tieto yllätyksenä ja olivatko he kokeneet vanhempiensa eron jo aiemmin elämässään.

Kolme haastateltavaa seitsemästä oli kokenut elämässään useamman eron. Erot olivat tapahtuneet biologisten vanhempien kanssa useampaan kertaan tai ensin biologisten vanhempien kanssa ja sittemmin vanhemman ja isä- tai äitipuolen kanssa. Kaikki useamman eron kokeneet nuoret kertoivat ensimmäisen eron olleen kamala, järkyttävä tai surullinen, mutta seuraavat erot olivat heistä olleet joko helpompia tai jopa yhdentekeviä. Isä- tai äitipuolesta eroaminen oli osalle myös positiivinen asia, jos nuori ei ollut tullut toimeen vanhemman uuden puolison kanssa.

Olin iloinen koska isäpuoleni jonka kanssa äiti erosi oli kusipää. (V7)

Mä olin vähän sillee et mitä. Et sit se kysy et ooks mä kuullu jo jotain. Mut en mä ollut mitään kuullu ja tälle. Mut toisaalta mä olin aika helpottunu, koska mä olin tapellu isän kanssa paljon enkä mä jaksanut kuunnella kun ne tappeli. Toisaalta se tuntu helpottavalta. Mut toisaalta se tuntu aika ärsyttävältä. Et monenlaisia tunteuksia. (H2)

Jos nuoren vanhemmat olivat riidelleet useasti ennen eroa, nuori kertoi hänen hyvinvointinsa kärsineen vanhempien riitelystä. Tällöin eroa pidettiin hyvänä asiana, koska pahoinvointia tuottanut riitely oli näin ollen loppunut. Nämä henkilöt kertoivat avioerosta kuulemisen tilanteen olleen heille myös huojentava tai muuten heidän elämänsä parantava. Toinen nuori kertoi olleensa paljon poissa kotoa eron aikaan, koska ensin vanhemmat riitelivät ja sen jälkeen kotona oli outo tunnelma.

Vaikka vastaajat eivät itse nähneet viestinnän ja nuoren hyvinvoinnin välistä yhteyttä, niitä löydettiin nuorten ristiriitaisista vastauksista. Avioeroa odottaneet nuoret kuvailivat avioerosta kuulemisen tilanteen olleen lyhyt. Nämä nuoret myös useimmiten kertoivat, että tilanteen negatiivinen puoli oli tiedon vähyys ja keskustelun puute. Nuoret kertoivat jopa riidelleensä vanhempiensa kanssa, koska eivät tilanteessa kuulleet tulevista asumisjärjestelyistä, tai jos vanhempi päätti yksin, missä nuori asuu ja kenen kanssa. Riitely puolestaan tuotti nuorelle lisää stressiä ja pahoinvointia. Ennalta-arvattavista avioeroista kuulleiden nuorten hyvinvointi kärsi, koska tietoa annettiin liian vähän ja päätöksiä ei tehty yhdessä nuoren kanssa.

4 POHDINTA

4.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tavoite oli selvittää, millaista viestintä on avioerosta kuulemisen tilanteessa lapsen ja hänen hyvinvointinsa näkökulmasta. Asiaa tarkasteltiin tutkimuskysymysten näkökulmasta: K1 millainen avioerosta kuuleminen oli tilanteena lapsen mukaan, K2 mihin lapsi on tyytyväinen tai tyytymätön avioerosta kuulemisen tilanteessa ja K3 mitkä viestinnän piirteet olisivat lapsen mukaan yhteydessä hyvinvointiin avioerosta kuulemisen tilanteessa. Kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvitettiin avioerosta kuulemisen tilannetta ja sen viestintää lapsen näkökulmasta. Aineiston pohjalta pyrittiin löytämään viestinnän ja hyvinvoinnin yhteyttä, johon liittyy kolmas tutkimuskysymys.

Aineiston pohjalta löytyi kaksi erilaista lähtökohtaa, joista nuoret tarkastelevat tilannetta, jossa kuulivat vanhempiensa avioerosta. Aineistosta on siis löydettävissä kaksi tarinatyyppiä: nuori ei ollut aavistanut vanhempiensa eroavan tai hän oli ennalta-arvannut vanhempiensa eroavan. Ennalta-arvattavat avioeroista kuulemisen tilanteet jakautuivat vielä kahteen eri alakategoriaan: avioerosta kerrotaan ja avioerosta ei kerrota.

4.1.1 Nuori ennalta-arvaamattomassa avioerosta kuulemisen tilanteessa

Nuori, joka ei odota vanhempiensa eroavan, kuulee aineiston mukaan vanhempiensa avioerosta useimmiten äidiltään. Myös Cushmanin ja Cahnin (1986), Ducibellan (1995), Hingstin (1981, 162) ja Westberg ym. (2002) ovat tutkimuksissaan todenneet, että useimmiten äiti kertoo yksin avioerosta. Aineiston pohjalta on myös mahdollista, vaikkakin harvinaista, että nuori kuulee asiasta molemmilta vanhemmilta yhdessä. Useimmiten myös sisarukset ovat paikalla. Nämä nuoret toivoivatkin, että koko perhe olisi paikalla samaan aikaan, ja että avioerosta kerrotaisiin kotona. Toiveet olivat hyvin

samanlaisia kuin Westberg ym. (2002) tutkimuksen aikuisilla lapsilla. Kun tarkastellaan nuorten tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä tilanteeseen sekä optimaalisen avioerosta kuulemisen tilannetta, huomataan yhtäläisyyksiä. Näiden pohjalta voidaankin todeta, että tämän tutkimuksen aineiston nuorten ja Westbergin ym. (2002) tutkimuksen aikuisten lasten välillä ei ole suuria eroja siinä, millainen on lapsen mielestä paras tilanne kuulla vanhempien avioerosta.

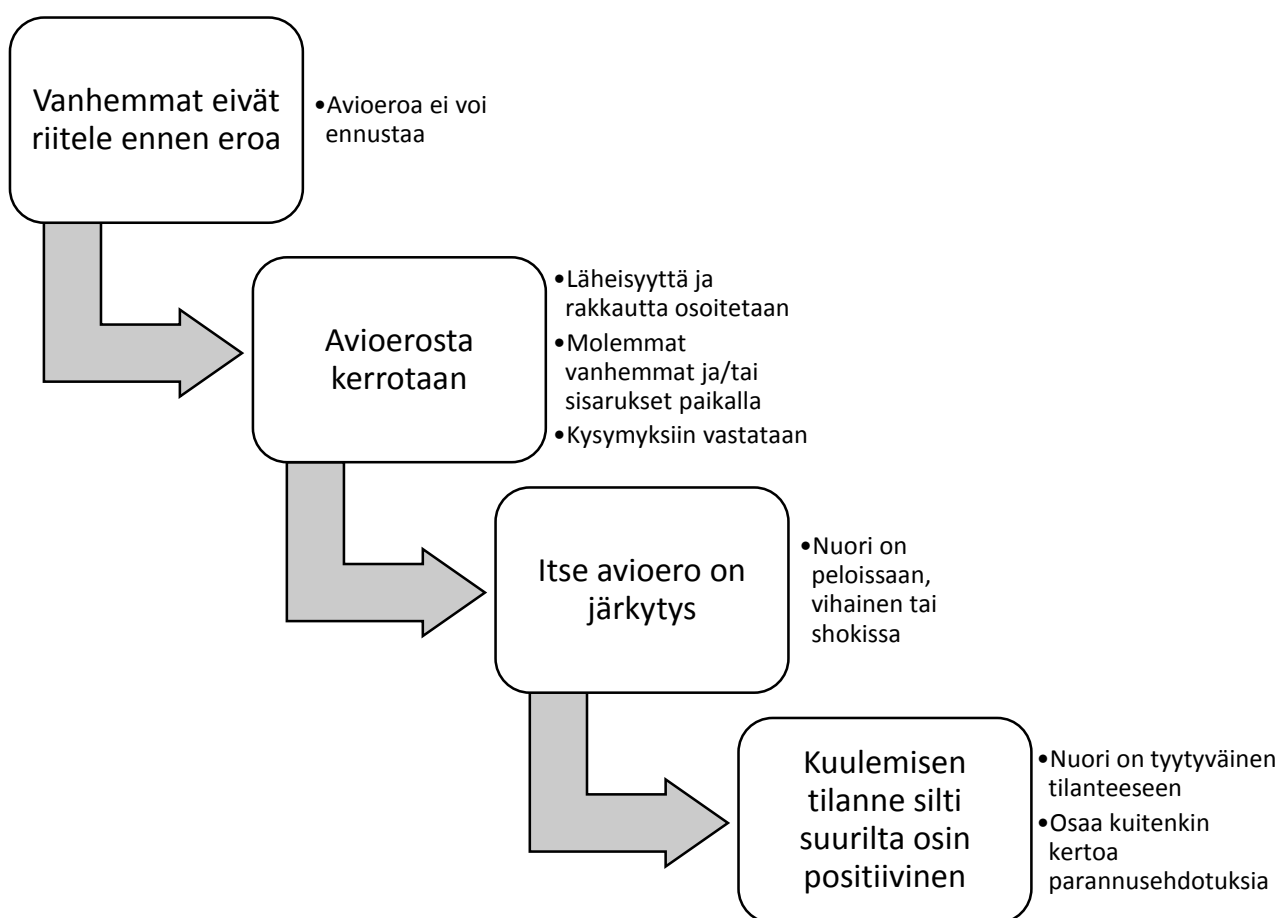
Kuulemisen tilanne oli tunteikas ja nuoria koskettava, sillä tilanteessa oli itkua, vihaa, halauksia ja rakkauden tunnustuksia. Nuoret kokivat halaukset ja rakkauden osoitukset positiivisiksi asioiksi. Myös McManuksen ja Nussbaumin (2011) mukaan lapset kaipaavat rakkautta ja turvallisuudentunnetta kummaltakin vanhemmaltaan avioerosta kuulemisen tilanteessa. Itku ja viha kuitenkin liittyivät tilanteen vaikeuteen ja siihen, miten järkyttävä uutinen avioero oli nuorelle. Amato ja Booth (1996, 1997) totesivat tutkimuksessaan, että riidattoman perheen lapselle ero on usein vaikeampi hyväksyä. Tunteet eivät nuorten mukaan liittyneet kuitenkaan kertomistapaan vaan itse avioeron kokemiseen. Avioero itsessään siis tuottaa pahoinvointia, kuten aiemmissa tutkimuksissakin (Cushman & Cahn 1986; Westberg ym. 2002) on todettu.

Vaikka avioerosta kuulemisen tilanne oli lyhyt, kertoivat nämä nuoret keskustelleensa avioerosta vanhempiensa kanssa. Osa oli myös kysynyt vanhemmiltaan avioeron syytä tai asumisjärjestelyn muutoksista. Tästä kaikesta voidaankin päätellä, että näiden nuorien kokema avioerosta kuulemisen tilanne oli hyvinkin lähellä tilannetta, jota he kuvailivat optimaaliseksi avioerosta kuulemisen tilanteeksi (ks. luku 3.2.3). Sen takia nuoret raportoivatkin useita asioita, joihin olivat tyytyväisiä. Näillä nuorilla oli useammin kotona koko perhe paikalla, he saivat kuulla vastauksia kysymyksiinsä ja tietoa asumisjärjestelyistä. Vaikka osa nuorista oli kokenut kuulemisen tilanteen, joka vastasi hyvin monelta osin nuorten kuvailemaa optimaalista kuulemisen tilannetta, nuoret kertoivat silti olleensa tyytymättömiä joihinkin asioihin kuulemisen tilanteessa. Ennalta-arvaamattoman avioeron kokeneet nuoret osasivat sanoa tarkemmin, mihin he olivat tyytyväisiä tai tyytymättömiä tilanteessa kuin avioeroa odottaneet nuoret. Tilanne ei ollut nuorelle yhdentekevä, mistä johtuen nuorella oli mielipide kuulemisen tilanteen positiivisista ja negatiivisista asioista. Koska tilanne oli ollut surullinen ja järkyttänyt nuorta, osasivat nuoret tarkemmin sanoa, miten heidän hyvinvointiaan olisi voitu suojella ja pahoinvointia vähentää.

Tyytymättömyyttä näissä nuorissa aiheutti isän poissa olo. Jos isä olisi ollut läsnä tilanteessa, olisi monen nuoren avioerosta kuulemisen tilanne ollut parempi. Nuoria myös harmitti, että isä lähti heti kertomisen jälkeen pois. Kuten Jacobson (1978, Ducibellan 1995, 128 mukaan) totesi, olisi nuorelle ollut parempi kuulla avioerosta muutamia päiviä ennen vanhempien erilleen muuttoa, koska isän pois

lähteminen koettiin ikäväksi asiaksi. Toinen negatiivinen asia tilanteessa oli liiallinen tunteiden osoittaminen, mikä sai nuoren tuntemaan tilanteen entistä kamalampana, surullisempana ja pelottavampana. Nuorten mukaan vanhempien ei tule osoittaa liiallisesti negatiivisia tunteita tilanteessa, jotta tilanne ei ole nuorelle liian tunteellinen. Tunteiden näyttäminen koettiin positiiviseksi, mutta vanhemman shokkitila tai pelottava käytös koettiin negatiiviseksi.

Ennalta-arvaamattomasti eronneet vanhemmat olivat huolestuneempia kuin ennalta-arvattavasti eronneet vanhemmat. Jos ero tuli nuorelle yllätyksenä, oli hän herkemmin huolissaan vanhemmistaan tai sisaruksistaan, kuin nuori joka osasi odottaa avioeroa.

Kuvio 3. Ennalta-arvaamattomasta avioerosta kuulleen nuoren tarinatyyppi.

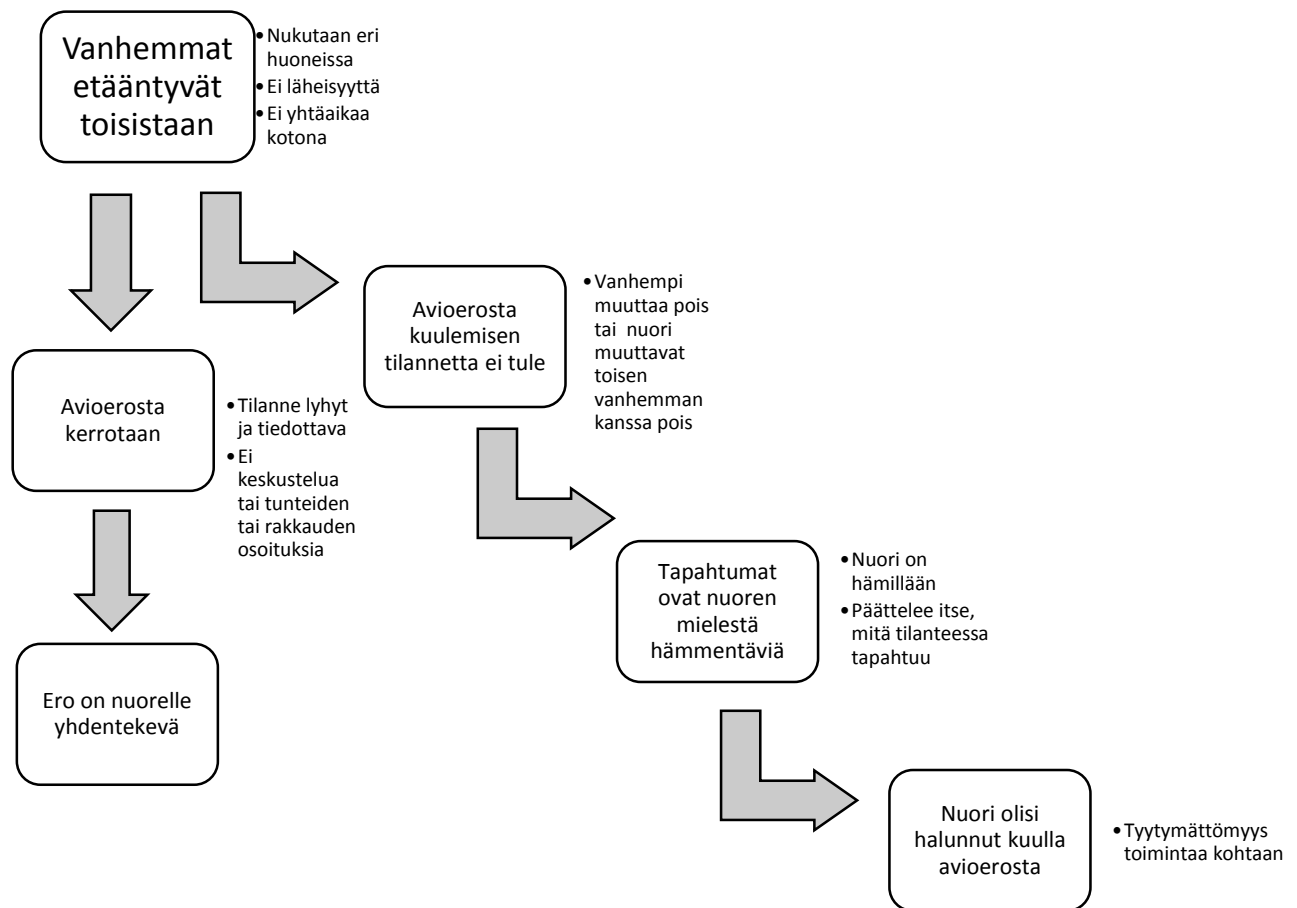
Ennalta-arvaamattomasta avioerosta kuulleen nuoren tarinatyyppi (Kuvio 3) kertoo, että avioerosta kerrotaan nuorelle aina, jos hän ei ole osannut odottaa eroa. Näissä tapauksissa ero on aina järkytys nuorelle. Kuulemisen tilanne on kuitenkin näille nuorille positiivinen ja he ovat

enimmäkseen tyytyväisiä tilanteeseen. Koska tilanne on ollut järkyttävä, he osaavat kuitenkin nimetä parannusehdotuksia, jolla tilanteesta olisi tehty heidän hyvinvointinsa näkökulmasta positiivisempi.

4.1.2 Nuori ennalta-arvatussa avioerosta kuulemisen tilanteessa

Nuori, joka odotti vanhempiensa eroavan, voi joko kuulla vanhemmiltaan avioerosta tai sitten hänelle jätetään kertomatta. Eroa odotetaan vanhempien etäänntyneen käytöksen (Kuvio 4) tai riitelyn (Kuvio 5) seurauksena. Jos nuori odottaa vanhempiensa avioeroa, koska vanhemmat ovat etäänntyneet, mutta ei saa kuulla avioeropäätöksestä, nuori on tyytymätön tilanteeseen. Kuten Mäenpää ja Poutiainen (2009, 87) totesivat omassa tutkimuksessaan, niin myös tämän tutkimuksen perusteella lapsella on käsitys siitä, millainen hyvä avioerosta kuulemisen tilanne on. Kaikki ne vastaajat, jotka eivät kuulleet vanhempiensa avioerosta, olivat verkkolomakevastaajia, minkä takia heiltä ei kysytty, millainen optimaalinen avioerosta kuulemisen tilanne olisi. Tämän aineiston puutteellisuuden takia ei voidakaan sanoa, miten nuori olisi halunnut kuulla avioerosta. Kuten Grollmanin ja Grollmanin (1977, 35) ja Robinsonin ym. (2004, 77) tutkimuksissa, niin myös tämän aineiston pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että nuori on tyytymätön, jos hänelle ei kerrota vanhempien avioeropäätöksestä.

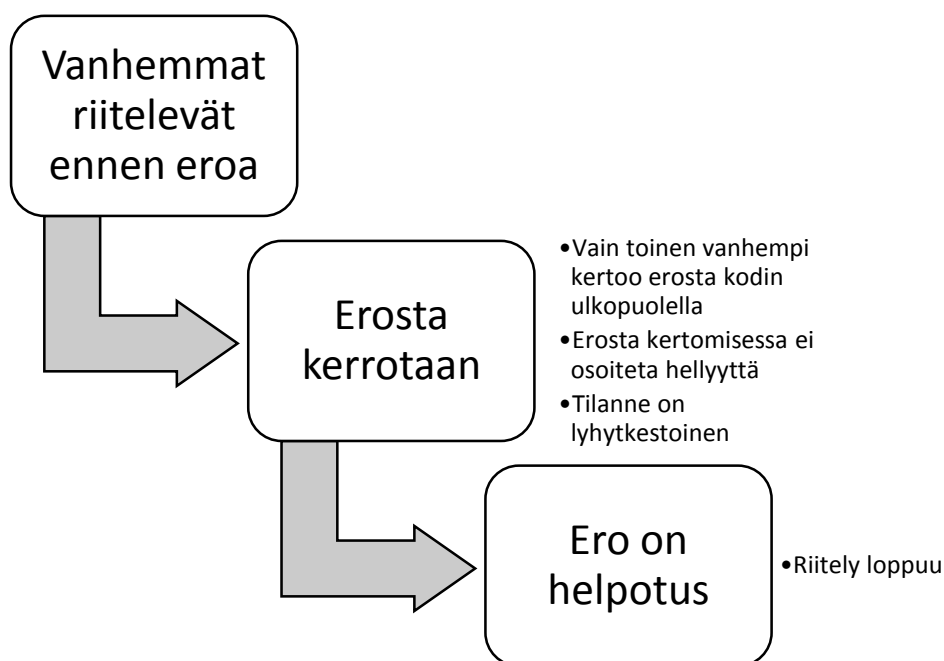
Nuori, joka saa kuulla avioerosta, poikkeaa edellä mainitusta suuresti. Nuori, joka odottaa vanhempiensa eroavan etäänntyneen käytöksen takia ja saa kuulla erouutisesta, kokee erosta kuulemisen tilanteen rakenteen yhdentekevänä. Kertomistavalla tai paikalla ei ole nuorelle väliä, vaan tärkeintä on, että nuori saa kuulla avioeropäätöksestä. Välinpitämättömyys näkyi aineistossa siinä, ettei nuori osannut sanoa, mihin oli tyytyväinen tai tyytymätön tilanteessa. Hänen mielestään mikään ei harmittanut häntä vanhempiensa avioerossa.

Kuvio 4. Nuoren vanhemmat etääntyvät toisistaan. Nuorelle kerrotaan -alakategoria ja nuorelle jätetään kertomatta avioerosta -alakategoria.

Tärkeää on kuitenkin huomata, että nuori, jolle avioerosta kuulemisen tilanne oli ollut yhdenkukaan, pystyi kuvailemaan optimaalista avioerosta kuulemisen tilannetta. Kuten aiemmin jo todettiin, niin tämä vahvistaa Mäenpään ja Poutiainen (2009, 87) näkemystä siitä, että lapsella on valmis käsitys hyvästä avioerosta kuulemisesta. Vaikka kuulemisen tilanne oli yhdenkukaan, niin nuori pystyi sanomaan, millainen olisi paras mahdollinen tilanne, jossa nuori kuulisi vanhempien aviosta, mutta silti nuori ei sanonut, että hänen kokemansa tilanne olisi ollut jollain tavalla negatiivinen tai positiivinen. Voidaankin pohtia, ajatteleeko nuori, että hän oli tyytyväinen kokemaansa tilanteeseen, mutta muut nuoret eivät olisi olleet, minkä takia optimaalinen tilanne on jotain muuta, kuin mitä hän oli kokenut. Vai olisiko nuori tahtonut oikeasti kuulla avioerosta keskustellen, molempien vanhempien läsnä ollessa, kotona ja tukea ja rakkaudenosoituksia saaden?

Kuten Amato ja Booth (1996, 197) huomasivat, niin myös tämän aineiston mukaan ero on lapselle helpotus, jos eroa edeltää vanhempien välistä riitaa. Jos nuoren vanhemmat eroavat riitelynsä seurauksena, on nuori kokenut jo mielihapaa vanhempiensa riitelyn takia. Tästä voidaankin päätellä, että riitelyn loppuminen tuottaa nuorelle hyvinvointia ja siksi avioeropäätös tuntuu nuoresta helpotukselta. Tätä ennalta-arvattavan avioero -tarinatyyppin alakategoriaa käsitellään kuviossa 5. Hingstin (1981, 162) tutkimuksen mukaan jopa puolet avioeron kokevista lapsista huomaa vanhempiensa riitelevän jo ennen kuin vanhemmat kertovat avioerosta. Tässä aineistossa kolmasosa nuorista oli huomannut vanhempiensa riitelevän ennen avioerosta kuulemisen tilannetta.

Kuvio 5. Ennalta-arvattavasta avioerosta kuuleminen vanhempien riitelyn jälkeen.

Vaikka ero tuottaisi nuorelle helpotuksen olon tai se olisi yhdenmukainen, selvisi haastatteluiden kuluessa asioita, joihin nuoret olivat tyytymättömiä tilanteessa. Nuori ei itse maininnut, että hän olisi tyytymätön tilanteeseen, mutta oli kuitenkin valmis muuttamaan tilannetta. Esimerkiksi nuori olisi muuttanut jaetun tiedon määrää tilanteessa.

Lähes kaikilla nuorilla, joille ero oli ollut yhdenmukainen tai helpotus, nousi esiin, että nuori olisi kaivannut lisää tietoa erosta ja sen tuomista muutoksista. Nuori tahtoi päättää asioista, jotka koskivat

hän. Jos nuori ei saanut osallistua päätöksen tekoon, se aiheutti riitoja vanhemman ja nuoren välillä. Vaikka nuori ei olisi ollut kiinnostunut avioerosta, niin hän koki tärkeäksi saada päättää asumisjärjestelyistä ja muista itseään koskevista päätöksistä.

Aiempien tutkimusten mukaan tiedon saaminen avioerosta kuulemisen tilanteessa on tärkeää lapsille (Cushman & Cahn 1986; Gardner 1977, 3; Grollman & Grollman 1977, 35; Maundeni 2002; Robinson ym. 2004; Westberg ym. 2002). Lisäksi on todettu, että lapsen hyvinvointi laskee, kun lapsen kysymyksiin ei vastata (McManus & Nussbaum 2011). Tämänkin tutkimuksen mukaan kaikki nuoret halusivat tietoa vanhemmiltaan avioerosta kuulemisen tilanteessa. Osa nuorista ilmaisi silti, että olivat tyytyväisiä tilanteeseen eikä mitään negatiivisia asioita nuoren mielestä ollut. Kuitenkin nuori myöhemmin tekstissään tai haastattelussaan ilmaisi, että oli esimerkiksi riidellyt vanhemman kanssa, koska vanhempi oli yksin päättänyt, mihin nuori muuttaa, eikä tietoa muutosta ollut kerrottu avioerosta kuulemisen tilanteessa. Ayalon (1995, 10-11) mukaan lapsen stressi lisääntyy, jos tietoa saadaan liian vähän. Mahdollisesti stressi on lisännyt nuoren ja vanhemman riitoja edellä mainitussa tapauksessa. Stressi taas vaikuttaa suoraan lapsen hyvinvointiin (Poijula 2007, 19-20).

Tiedon vähyys koettiin huonoksi asiaksi, mutta tämän tutkimuksen nuoret eivät ilmaisseet saaneensa negatiivista tietoa tai tietoa, jota eivät ymmärtäneet. Aiemmissa tutkimuksissa (Afifi ym. 2007; McManus & Nussbaum 2011) on todettu, että negatiivinen tieto toisesta vanhemmasta, taloudesta tai avioeron syystä vaikuttavat laskevasti lapsen hyvinvointiin. Koska nämä 13-16-vuotiaat eivät kertoneet tiedon olleen negatiivista tai eivät olisi ymmärtäneet kaikkia, voidaankin ajatella, ovatko Afifin ym. (2007) ja McManuksen ja Nussbaumin (2011) ajatukset kohdistuneet pienempiin lapsiin kuin tämän tutkimuksen kohderyhmään.

Ennalta-arvattava -avioero tarinatyypin voidaan jakaa kahteen alakategoriaan: nuorelle kerrotaan - ja nuorelle jätetään kertomatta avioerosta -alakategorioihin. Jos nuorelle kerrotaan vanhempien etäännyneen käytöksen jälkeen, kuulemisen tilanne on nuorelle yhäntekevä. Kun nuorelle kerrotaan eroa vanhempien riitelyn jälkeen, ero on nuorelle helpotus. Kertomatta jättäminen tuottaa nuorelle aina mielipahaa ja tyytymättömyyttä.

4.1.3 Tulokset suhteessa nuorten nonverbaaliseen viestintään

Jos avioeroa odottaneilta nuorilta kysyttäisiin vain, mihin he olivat tyytyväisiä tai tyytymättömiä tilanteessa, olisi tulos se, että nuori on tyytyväinen juuri siihen kuulemisen tilanteeseen, jonka hän on kokenut. Useimmat nuoret kertoivat tilanteen olleen hyvä, sisarusten läsnäolon tai poissaolon olleen hyvä, vanhemman puhuneen hyvin ja kertoneen asian suoraan, paikkavalinnan olleen hyvä ja ettei heitä hämmäntänyt mikään avioerosta kuulemisen jälkeen. Mielenkiintoinen huomio kuitenkin on, että nuorten nonverbaalinen viestintä haastattelutilanteissa ja optimaalisen tilanteen kuvailu kertovat jotain muuta.

Nuorten nonverbaalinen viestintä oli haastattelutilanteissa tarkkailtavana. Tutkija tarkkaili eri kysymyksen esittämisen aikana ja niihin vastaamisen aikana nuoren kehonkieleltä, liikkumista ja katsekontaktia. Nonverbaalia viestintää kirjattiin ylös haastattelun alussa ja kysymysten esittämisen, vastaamisen ja haastattelun lopussa. Jokaisen haastateltavan, kysymyksen ja vastauksen kohdalle merkittiin ylös nonverbaalin viestinnän ilmeet, eleet, tilankäyttö, kosketus ja liikkeet. Erityisesti ylös merkittiin, mikäli viestintä muuttui tai jos se haastattelijan havaintojen mukaan oli ristiriidassa verbaalisen viestinnän kanssa.

Kaikki nuoret aloittivat haastattelutilanteen jännittyneinä, mutta kuitenkin reippaina ja viestinnältään avoimina. He kertoivat kuulemisen tilanteesta hyvin oma-aloitteisesti, kuvailivat tilannetta tarkkaan ja katsoivat haastattelijaa silmiin kysymysten esittämisen ja vastaamisen ajan. Nuori oli tilanteen kuvailun ajan avoin, kädet sivulla tai sylissä, ja hän istui hyvin tuolissaan. Kun siirryttiin tilanteen hyviin ja huonoihin puoliin, nuori alkoi kiemurrella tuolissaan, katse alkoi harhailla ja kädet alkoivat tehdä jotain, kuten paidan helman näpräystä tai taskuihin laittaa. Muun muassa mitä hyvää tilanteessa oli -kysymykseen useampi nuori joutui miettimään kauan, mitä hyvää tilanteessa oli. Kiertelyn jälkeen nuori kertoi kuitenkin jotain hyvää tilanteesta, kuten sen, että oli hyvä kuulla avioerosta. Vaikka hyvien asioiden keksiminen saattoi kestää, niin huonoista asioista nuoret kertoivat pikaisesti. Täytyy tosin huomata, että kun he vastasivat, mitä huonoa tilanteessa oli, nuorten huomio siirtyi paidan reunan rypistelyyn, jalan heiluttamiseen, katseen harhailuun, kädet olivat usein myös puuskassa ja pää painuksissa alaspäin. Vaikka nuori sanoi kaiken olleen yhdentekevää tai että tilanteessa oli kaikki hyvin, herätti nonverbaalin viestinnän muutos mielenkiintoa tähän kysymykseen. Voi olla, että nuori jännitti ja koki kysymyksen araksi, henkilökohtaiseksi tai häntä alkoi muuten kyllästyttää haastattelun edetessä. Toisaalta voidaan pohtia, kokiko nuori tilanteen jännittäväksi siksi, että tilanteen muistot olivat negatiivisia ja siksi ne herättivät nonverbaalin

käytöksen muuttumisen levottomaksi ja liikehtiväksi. Voivatko ikävät muistot ilmetä nonverbaalina viestintänä, vaikka verbaali viestintä kertoisikin kaiken olevan hyvin? Tulee myös pohtia, voisiko tässä ilmiössä olla kyse kasvojen säilyttämisestä. Kasvojen säilyttämisellä tarkoitetaan tässä, että nuori piilottelee haastattelijalta ikäviä asioita ja esittää kaiken olevan hyvin. Kertomalla pahoja asioita avioerosta nuori voi kokea pettäneensä vanhempansa tai heidän kasvonsa. Gardner (1977, 4) nostaa esiin, että lapsi voi asettua toisen vanhemman puolelle kuullessaan avioerosta. Voisiko haastattelutilanteessa olla ollut kyse siitä, että nuori asettui vanhempansa asemaan kuulemisen tilanteessa ja yritti puolustaa vanhempansa valintoja tai pyrki säilyttämään vanhempansa kasvot kertoessaan asioita haastattelijalle?

Mielenkiintoisin vastaus aineistossa nonverbaalin viestinnän kautta ajateltuna on, että nuoren mukaan avioerosta ei tullut traumoja, avioero ei haitannut millään tavalla tai avioero oli nuorelle samantekevä, mutta silti nuori ei halua ajatella asiaa. Kun nuori vastasi näin, oli huomattavissa ristiriitaista nonverbaalia viestintää. Nuori ei katsonut kohti haastattelijaa vastatessaan edellä mainittuihin kysymyksiin. Nuori ei myöskään istunut tuolillaan suorana, vaan selkä köyryssä, tuolillaan hiukan valuen. Kädet olivat myös joko puuskassa tai ne purkivat jännitettä paidan helmaan tai kynään.

Tärkeää on huomata, etteivät aineiston haastattelut olleet pitkiä. Kesto oli keskimäärin vain 20 minuuttia, lyhimmän haastattelun ollessa 14-minuuttinen ja pisin haastattelu kesti 37 minuuttia. Koska nonverbaalinen viestintä kertoi, että nuori jännitti tilannetta, halusi säilyttää omat tai vanhempansa kasvot tai ei muuten halunnut keskustella vanhempiensa avioerosta, tuleekin pohtia, oliko haastattelu henkisesti liian raskasta nuorelle. Vaikka haastattelut olivat lyhyitä, niin haastattelu ei päättynyt haastattelijan toimesta, vaan nuori ei ollut itse enää aktiivinen haastateltava haastattelun loppupuolella. Esimerkiksi kysymyksen toistaminen uudelleen haastattelun loppupuolella, ei muuttanut nuoren vastausta eikä hän halunnut lisätä asiaan mitään. Nuori ilmaisi nonverbaalilla viestinnällään, ettei kaikki ollut hyvin, hän oli jännittynyt, ahdistunut tai muuten allapäin.

Nuorten hyvinvoinnista huolehdittiin haastattelutilanteissa kysymällä nuorelta haastattelun jälkeen, millaista asiasta oli keskustella, miten nuori voi ja haluaako hän keskustella asiasta haastattelijan, terveydenhoitajan tai perheensä kanssa. Kukaan nuorista ei halunnut keskustella asiasta enempää, ja kaikki sanoivat, että kaikki on hyvin ja etteivät tarvitse keskusteluseuraa. Kuitenkin puolet nuorista lähti pois tilanteesta vaisuina, he eivät hymyilleet, vaan kiiruhtivat tilasta pois. He osoittivat sulkeutuneisuuttaan vetämällä kädet ristiin kehonsa eteen. Koko haastattelutilanteen ajan nuorilla oli mahdollisuus syödä ja juoda. Syöminen keskeytyi, jos nuori jäi miettimään vastaustaan. Vaikka nuori sanoi avioeron olleen hyvä asia tai ettei hänen hyvinvointinsa kärsinyt tilanteesta, oli nuori silti

hiljainen, miettiänsä, ei ottanut katsekontaktia, oli syömättä ja juomatta ja liikutteli käsiään vaivautuneesti vastaustilanteessa.

4.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimusta tehdessä tulee arvioida esimerkiksi tutkimuksen aineiston keruumenetelmää, anonymiteettiongelmia, analyysimenetelmien luotettavuutta ja tulosten esittämistapaa. Tutkimuksessa tehtyjä valintoja tarkasteltaessa selkeytetään esimerkiksi lähtökohtia, joiden ehdoilla tutkimusaihe valitaan, ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on myös arvioida tutkimuksen tekijän subjektiivisuutta (Eskola & Suoranta 1998, 211). Edellä mainittujen eettisyyden arvioinnin lähtökohtien lisäksi luotettavuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon tutkimus kokonaisuutena (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140).

Kuten aiemmin on todettu, tutkittaessa lapsen subjektiivista näkemystä avioerosta kuulemisen tilanteesta, tulee tutkimusotteen olla laadullinen. Tämä tutkimus toteutettiin laadullisilla menetelmillä, teemahaastattelulla ja verkkolomakkeen avoimilla kysymyksillä, jotta pystyttiin keräämään aineisto 13-16-vuotiaiden nuorten kertomuksista vanhempiensa avioerosta. Laadullinen tutkimusote tuotti tässä tutkielmassa subjektiivisia vastauksia ja henkilökohtaisia muistoja, kuten oli tutkimuksen tavoitteenakin. Menetelmävalintaa on perusteltu jo luvussa 2.2, mutta seuraavissa luvuissa käsitellään tämän tutkimuksen valintoja vielä tarkemmin teemahaastattelun ja verkkolomakkeen osalta. Luvuissa 4.2.1 ja 4.2.2 arvioidaan valintojen mielekkyyttä, validiteettia ja tutkijan subjektiivisuutta. Lisäksi arvioidaan tutkielman analyysiä ja tulosten esittämisen onnistuneisuutta. Näiden lukujen jälkeen pohditaan koko tutkielman ja toteutuksen eettisyyttä.

4.2.1 Haastattelu

Tutkimukseen etsittiin haastateltavia useamman väylän kautta: puhelimitse ja sähköpostitse Tampereen nuorisotoimen kautta, tuttujen ja sukulaisten avulla, ilmoitustaulujen mainosten avulla, internetin kyselylomakkeen kautta ja koulujen terveydenhuollon kautta. Vaikka väyliä oli useita, oli vapaaehtoisia haastateltavia kuitenkin vaikea löytää. Lopulta haastateltavat löytyivät pienen kunnan terveydenhuollon kautta siten, että terveydenhuolto lähetti viestin nuorille ja nuoret vastasivat suostumuksensa tulla haastatelluiksi suoraan terveydenhuollolle.

Haastateltavaksi suostui seitsemän nuorta. Haastateltavien lukumäärä suhteessa ilmiön yleisyyteen ei tee tutkimuksen tuloksista yleistettäviä. Sen sijaan tutkimus tarjoaa lähtökohtaisia oletuksia tutkittavan ilmiön luonteesta. Kuten Eskola ja Suoranta (1998, 61) toteavat, laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkiä antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Tämän takia seitsemän haastateltavaa antaa jo kuvaa ilmiöstä, vaikka suurempi otanta olisikin tuonut enemmän tietoa ja yleistettävyyttä. Tutkimukseen pyrittiin löytämään enemmän haastateltavia, mutta haastateltavien löytäminen osoittautui liian haastavaksi. Siksi päädyttiin haastattelemaan vain ne seitsemän nuorta, jotka ilmoittivat halukkuutensa osallistua haastatteluihin.

Kaikki haastattelut toteutettiin samassa paikassa, samassa tilassa ja ne kaikki järjestettiin saman kunnan terveydenhuollon kautta. Täytyy kuitenkin pohtia, onko terveydenhuolto toiminut jonkinlaisena auktoriteettina nuorille, ja siksi he ovat kokeneet velvollisuudeksi tulla haastatteluun. Voidaankin pohtia käytettäessä kunnallista apua, tuleeko nuori haastatteluun täysin vapaaehtoisesti. Hyvää tilanteessa kuitenkin oli, ettei haastattelija itse tuntenut haastateltavista ketään eikä hän itse kysynyt heitä haastateltaviksi. Se, että nuori ja haastateltava tunsivat toisensa, toisi eettistä ongelmaa, muuttaisi luottamusasetelmaa ja tutkielma menettäisi objektiivisuutta. Kun haastattelija ei itse tavannut nuoria ennen haastattelun alkua, nuorilla ei ollut henkilökohtaista velvoitetta tulla haastatelluiksi. He olisivat voineet ilmoittaa terveydenhuollon viestin saamisen jälkeen, etteivät halua tulla haastatelluiksi.

Nuoret kuitenkin suostuivat tulla haastateltaviksi. Kuinka paljon nuorille kuitenkin merkitsi se, että haastattelut toteutettiin koulun tiloissa, mikä on taas nuorelle yksi hallitseva auktoriteetti ja voi mahdollisesti aiheuttaa nuoressa vastareaktion? Voi olla, että tila toi haastattelusta ennakoasenteita ja ettei nuori ollut yhtä avoimin mielin tilanteessa, kuin olisi ollut esimerkiksi kotonaan tai jossain nuorisotoimen tilassa kahden kesken. Tilaa ei kuitenkaan saatu muualta, ja nuorten oli helppo tulla

koulun tiloihin, jotka olivat jo nuorille tuttuja. Tilassa oltiin kuitenkin kahden kesken, rauhassa, eivätkä muut koulun nuoret nähneet haastateltavan tulevan tilaan.

Haastatteluiden kestoja voidaan tutkia suhteessa vastausten laatuun ja määrään. Haastattelut olivat lyhyitä, keskimäärin 20 minuuttia. Nuoret vastasivat helposti ja nopeasti, etteivät tiedä tai osaa vastata. Jatkokysymyksiä esitettiin usein, ja siten nuorilta saatiin vastauksia. Oliko kuitenkin vastaamattomuuden ja haastatteluiden keston takana luottamuksen puute tai tilasta johtuva haastattelun vastustus? Koettiinko haastattelija luottamuksen vastaiseksi ja tila negatiiviseksi, koska se oli osa auktoriteettia? Vai oliko aihe ja tilanne (ks. 4.1.3) muuten epämiellyttäviä nuoren mielestä, ja siksi haastattelu jäi lyhyeksi?

Haastatteluiden ilmapiiriä yritettiin pitää hyvänä kertomalla nuorelle, että tilanne on täysin luottamuksellinen ja ettei nuorta voida tunnistaa tutkimuksesta. Hänen sanomisensa nauhoitettaisiin vain tutkimuksen tekoa varten ja nauhoitetta tulisi kuuntelemaan vain haastattelija. Luottamusta ja tilanteen mukavuutta pyrittiin luomaan myös tarjoamalla ruokaa ja juomaa haastateltaville. Nuoret saivat syödä ja juoda koko tilanteen ajan, niin paljon kuin tahtoivat. Haastattelua ei häiritty ulkopuolelta, ja tila oli mahdollisimman rauhallinen ja hiljainen. Haastattelija pyrki keskustelemaan avioerosta nuoren puhetyylillä, olemaan avoin, hyväksyvä ja ystävällinen sekä nonverbaalisesti että verbaalisesti ja kuuntelemaan nuoren kertomuksia tarkkaavaisesti ja kiinnostuneesti. Kuitenkin haastattelijan vaikutus näkyy aina haastatteluissa: miten nuori on vastannut, kuinka laajasti, mitä asioita hän nostaa hyväksi ja huonoiksi asioiksi, rentoutuuko haastateltava tilanteessa, luottaako hän tilanteeseen ja kauanko hän siinä viihtyy. Täytyy myöskin ottaa huomioon, että Punch (2002, 326) on todennut, että kun aikuinen haastattelee alaikäistä, lapsi tai nuori pyrkii miellyttämään aikuista ihmistä ja vastaamaan niin sanotusti oikein. Haastateltava nuori seuraa haastattelijan olemusta ja reaktioita. Mahdollinen miellyttäminen ja oikean sanominen vaikeuttavat totuudenmukaista haastattelutilannetta ja heikentävät validiteettia.

Jos olisi ollut mahdollista, olisi tutkimuksen kannalta ollut parasta, että nuori olisi voinut itse saapua haluamaansa tilaan, kun hän tuntisi itsensä valmiiksi keskustelemaan vanhempiensa avioerosta. Tutkimuksen resursseista johtuen aineisto tuli kuitenkin kerätä ajallisesti samoihin aikoihin ja haastattelijan on mahdotonta, odottaa milloin haastateltavalle sopii keskustella avioerosta. Mahdollisuus valita olisi kuitenkin voinut tuottaa henkilökohtaisemman, yksityiskohtaisemman ja pidempikestoisemman haastattelutilanteen. Nyt haastattelut toteutettiin valmiin aikataulun mukaisesti ja haastateltava saapui haastattelijan valitsemaan tilaan, mikä on voinut vaikuttaa haastatteluiden keston ja sisällön niukkuuteen.

4.2.2 Kyselylomake

Tutkimusaiheen ja tavoitteen perusteella paras menetelmävalinta oli teemahaastattelu. Koska haastateltavien löytäminen oli vaikeaa, päädyttiin luomaan myös verkkokyselylomake. Kyselomakkeen käytössä on tiettyjä haasteita tutkimuksen näkökulmasta. Vastaajien motivaatiolla on suuri merkitys siinä, miten laadukas ja käyttökelpoinen aineisto saadaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.) Frey ym. (2000) ovat sanoneet, että kyselyyn vastaaminen vaatii aina aikaa ja viitseliäisyyttä. Tuleekin pohtia, onko kohderyhmän 13-16 -vuotialla nuorilla viitseliäisyyttä vastaamaan lomakkeeseen, jos heillä ei ole pakotetta tai motivaatiota vastata siihen. Myös ajan vähyys on voinut vaikuttaa vastauksiin. Avointen kysymysten henkilökohtaisuus ja aiheen arkuus ovat voineet vaikuttaa siihen, ettei nuori ole kokenut ajan riittävän tarkkaan ja yksityiskohtaiseen muisteleamiseen tai lomakkeen täyttämiseen.

Tutkimuksen näkökulmasta kyselylomakkeen ongelmaksi muodostui, että kysymykset eivät olleet samoja kuin haastattelutilanteessa. Nuoret olisivat mahdollisesti tarvinneet tarkempia kysymyksiä, kuten kuka kertoi avioerosta, ketkä tilanteessa olivat paikalla ja missä tilassa silloin oltiin. Nuoret kertoivat verkkolomakkeeseen hyvin eri tavoin muistoistaan, jotkut tarkemmin ja jotkut niukkasanaistemmin.

Kyselylomake toimi Google Driven pohjalta, mikä toimi hyvin tässä tutkimuksessa. Kuitenkin tulee pohtia, olisiko Tampereen yliopiston logo tai erilainen kyselylomakepohja tehneet kyselystä virallisemmän oloisen, jolloin nuoret olisivat vastanneet syvällisemmin ja olleet enemmän tosissaan vastaustensa kanssa. Osasta vastauksista näki, ettei nuori ollut keskittynyt tilanteeseen tai ei yrittänyt antaa kaikkea tietoansa lomakkeeseen. Osittain tästä johtuen nuoret olivat vastanneet joihinkin kysymyksiin lyhyesti tai jopa sanoilla ”en osaa sanoa”.

Kyselylomakkeen markkinoinnissa pyrittiin löytämään erilaisia verkkosivuja ja ryhmiä, joissa nuoret kävivät. Keskustelupalstoilla nuoret olisivat varmasti olleet aktiivisimmillaan, mutta usean palstan toiminnassa kiellettiin kyselyiden ja tutkimukseen tarkoitettu aineiston keruu. Myöskin kyselylomakkeen levityskanavien valinta rajasi varmasti vastaajakuntaa enemmän naisiin kuin miehiin. Suurin osa vastaajista oli tyttöjä, mikä selittyy keskustelupalstavalinnoilla kuten Cosmopolitan ja Demi, jotka ovat nuorten tyttöjen aikakauslehtien verkkosivuja. Nuorten poikien aktivoimiseksi olisi täytynyt löytää kanava, jonka avulla verkkolomaketta olisi kohdennettu

enemmän pojillekin ja aktivoitu siten kumpaakin sukupuolta. Tällaista verkkosivua ei kuitenkaan löydetty.

Markkinoinnilla tavoitettiin kuitenkin yli 20 nuorta, mikä oli positiivista tutkimuksen näkökulmasta. Verkkolomaketta levitettiin aktiivisesti internetissä ja sen tavoitettavuus oli pääosin hyvä. Tärkeää on myös huomata, ettei lomakkeeseen tullut lukuisia vastauksia, joissa vastaaja ei sopinut kohderyhmään. Pääosin lomakkeet olivat myös täytetty kokonaisuudessaan, eikä lomakkeista näkynyt, että joku kysymyksistä olisi ollut vaikea ymmärtää tai että joku kysymys olisi jäänyt aina ilman vastausta.

Kaikilta haastateltavilta saatiin tarkka kuvaus tilanteesta, jossa he kuulivat avioerosta, mutta verkkolomakkeen muodosta johtuen sen vastaajat eivät ole kuvailleet tilannetta kovin yksityiskohtaisesti. Lomakkeiden vastauksia pystyttiin sisällyttämään aineistoon, mutta vastausten sisältö ja laajuus oli heikompi kuin teemahaastatteluissa. Verkkolomakkeissa jätettiin usein kertomatta, oliko sisaruksia paikalla, missä kertominen tapahtui ja millä sanoin erosta kerrottiin. Tämän takia verkkolomake ei sopinut tutkimuksen tarkoituksiin yhtä hyvin kuin haastattelu.

4.2.3 Analyysin ja tulosten esittämisen arviointi

Kun tutkimuksen filosofinen lähtökohta on fenomenologis-hermeneuttinen, tulee tutkielman keskittyä yksilöön ja subjektiivisiin kokemuksiin. Lähtökohta rajasi aineiston keräämistä, mutta myös sen analysointia. Aineistoa lähdettiin analysoimaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, mikä osoittautui hyväksi menetelmäksi. Aineistoa pyrittiin tulkitsemaan ilman lähtöodotuksia. Tulosten lopullinen muoto ja aineiston analyysi on aina sisällönanalyysissä tutkijasta riippuvaista. Aineiston analysointi tarkasti pelkistetyistä ilmauksista aina tarinatyyppeihin ja tuloksien kirjoittamiseen asti oli aikaa vievää ja työlästä, ja täten tutkimuksen pitkäkestoisin vaihe. Tulokset kuitenkin vastaavat alkuperäisiin tutkimuksen kysymyksiin, mistä voidaan päätellä tutkielman analyysin onnistuneen keskittymään haluttuun asiaan.

Koska analysointi vie paljon aikaa, analyysin uudelleen tekeminen on työlästä. Tulosten ja varsinaisen analyysin kannalta olisi ollut kuitenkin mielekästä kokeilla useampaa analyysimenetelmää. Analyysia olisi voitu tehdä tässä tutkielmassa myös teoriapohjaisesti tai jalostaa tarinatyypeistä vielä pidemmälle. Siten analyysi olisi voinut olla vielä hienojakoisempi. Toinen

vaihtoehto olisi ollut esimerkiksi keskittyä tarkemmin yksilöiden kokemuksiin ja lähteä analysoimaan aineistoa sen pohjalta, millaiseksi nuori koki hyvinvointinsa, eikä heidän vanhempiensa avioeron lähtökohdista.

Tutkielman ajatus oli keskittyä subjektiivisiin näkemyksiin ja yksilölliset erot voisivat korostua enemmän tulosten esittämisessä. Tuloksissa pyrittiin nostamaan esimerkkien avulla yksilöitä ja erilaisia subjektiivisia kokemuksia esiin lainauksilla, mutta samalla luoda yleiskuvaa aineistosta kaavioilla ja kuvioilla. Kaavioita ja kuvioita varten käytettiin analyysissa myös kvantifiointia laskemalla sanavalintoja, tilannekuvauksia ja muita toistuvuuksia tarinoissa. Vaikka aineiston koko on pieni, on mielekästä pyrkiä purkamaan aineistoa niin kvalitatiivisista lähtökohdista kuin kvantifioimallakin, jotta voidaan muodostaa monipuolinen kuva aineistosta ja sen kuvaamasta ilmiöön. Tärkeää on pyrkiä hyödyntämään aineisto ja tulkitsemaan sitä eri keinoin.

4.2.4 Tutkimuksen eettisyys

Kun tutkimuksen osallistujat ovat alaikäisiä, tutkimuksessa tulee erityisesti ottaa huomioon etiikka. Alaikäiset osallistujat vaativat herkempää varovaisuutta ja huolellisuutta tutkimuksen teossa. Haastattelutilanteissa täytyy huomata tutkijan vaikutus osallistujaan ja hänen kertomuksiinsa, sillä erityisesti lapsilla on herkkä kyky reagoida ympäristöönsä, niin haastatteliijaan, kysymyksiin kuin haastattelupaikkaankin. Tässä tutkimuksessa haastattelut toteutettiin kaikki samassa nuorille tutussa tilassa ja kaikissa haastatteluissa oli sama kysymysrunko ja haastatteliija.

Christensenin ja Jamesin (2000, 102) mukaan seitsemänvuotiaat ja sitä vanhemmat lapset pystyvät kertomaan oman mielipiteensä eivätkä enää pyri hakemaan niin sanottua oikeaa vastausta. Silti joissain haastatteluissa oli huomattavissa niin sanotun oikean vastauksen etsimistä. Haastateltava esimerkiksi toisti, ettei hänen vanhempansa ole tehnyt mitään väärää tai ettei hänelle tullut mitään traumoja vanhempiensa eron takia. Kummatkin sanomat toistuivat useamman kerran samoilla osallistujilla. Osallistujat eivät kuitenkaan kyenneet erittelemään, mikä erotilanteessa oli mennyt hyvin, eivätkä myöskään pystyneet kertomaan, mikä meni huonosti, koska nuoren mielestä vanhempi ei ollut tehnyt mitään väärää. Nuori ei kertonut mitä mieltä itse oli valinnoista. Vaikuttaa siltä, että nuori yritti suojella vanhempaansa tai etsiä vanhemman näkökulmasta parasta mahdollista vastausta miettimättä itse minkälainen avioerosta kuulemisen tilanne oli omasta mielestä ollut.

Koska tutkimusaihe on erittäin henkilökohtainen ja siihen voi liittyä negatiivisia muistoja, tulee ottaa huomioon, että aiheen tutkimisella voidaan lisätä nuoren hämmennystä tai pahoinvointia. Kun nuorta haastatellaan tai nuori kirjaa muistojaan verkkolomakkeeseen, hän voi ahdistua tai hänen hyvinvointinsa voi laskea muistelemisen takia. Varsinkin, jos avioerosta kertomisen tilanne on ollut vaikea, voi tutkimukseen osallistuminen tuottaa osallistujalle pahoinvointia. Lisäksi pahoinvointi voi tuottaa kykenemättömyyttä vastata kysymyksiin tai kuvailla tapahtumia tarkkaan, koska osallistuja ei halua käsitellä kipeitä muistoja. Tätä mahdollisuutta täytyy erityisesti punnita, koska haastattelutilanteet olivat lyhyitä ja nonverbaalinen viestintä oli ristiriidassa verbaalin viestinnän kanssa. Nuorten hyvinvoinnista pyrittiin huolehtimaan haastatteluiden jälkeen kyselemällä nuoren voinnista ja tarjoamalla keskusteluapua. Kukaan nuorista ei kuitenkaan tahtonut apua haastattelun jälkeen.

Parhaassa tapauksessa osallistuja käsittelee ja prosessoi avioerosta kuulemisen tilannetta osallistuessaan tutkimukseen, jolloin hän etenee tuosta kriisistä ja kokonaisvaltainen hyvinvointi paranee, kun ikävästä muistosta ja tapahtumasta päästään keskustelemaan. Yhden haastateltavan vanhempi lähetti haastatteluiden jälkeen viestiä tutkijalle, että oli kiitollinen siitä, että nuori sai osallistua haastatteluun. Vanhemman mukaan nuori oli suostunut haastattelun jälkeen ensimmäistä kertaa keskustelemaan vanhemman kanssa avioerosta, mistä vanhempi oli mielissään.

Valitsemalla kuitenkin tutkimuskohteeksi nuoret aikuiset eikä pieniä lapsia suojellaan osallistujan hyvinvointia. Nuori pystyy itse päättämään, osallistuuko tutkimukseen tai jättääkö sen kesken, jos esimerkiksi osallistujan hyvinvointi kärsisi tutkimuksesta. Lisäksi nuori pystyy paremmin arvioimaan avioerosta kertomisen tilannetta ja sen vaikutuksia omaan hyvinvointiinsa kuin yläkouluikäistä nuorta nuoremmat lapset.

4.3 Jatkotutkimusaiheita

Koska avioerot ovat hyvin yleisiä, avioerotutkimus on yhteiskunnallisesti tärkeää. Tämä tutkimus on kuitenkin aineistoltaan hyvin suppea ja sen suurin anti avioerotutkimukselle on, että ennalta-arvattavista ja ennalta-arvaamattomista avioeroista kuulevat lapset käsittelevät kuulemisen tilannetta

eri näkökulmista ja heidän hyvinvointinsa kaipaa erilaista viestintää. Tulisikin laajentaa tietoa siitä, mitkä ovat ne viestinnälliset piirteet, jotka tuottavat hyvinvointia avioerosta kuulevalle nuorelle.

Tämä tutkimus keskittyi avioerosta kuulemisen tilanteeseen, sen hyviin ja huonoihin puoliin ja hyvinvoinnin ja viestinnän väliseen yhteyteen. Mielenkiintoista olisi seuraavaksi keskittyä pelkästään hyviin avioerosta kuulemisen tilanteisiin ja miettiä, voidaanko niistä löytää hyvinvointia suojeleva tapa kertoa avioerosta. Tämän tutkimuksen tuloksista osa on päätelty hyvinvointia suojelevaksi, kun toimitaan pahoinvointia tuottavan tavan vastakohdalla. Esimerkiksi nuoret, jotka eivät kuulleet avioerosta, eivät olleet tyytyväisiä tilanteeseensa. Olisivatko he kuitenkin olleet tyytyväisiä sellaiseen tilanteeseen, jota haastatteluiden nuoret kutsuivat optimaaliseksi kuulemisen tilanteeksi? Jatkotutkimuksissa tulisi muutenkin selvittää, millaista avioerosta kuulemisen tilannetta kertomatta jätetyt nuoret kaipasivat.

Smart, Neale ja Wade (2001) tutkivat laadullisessa tutkimuksessaan, miten saman perheen sisällä on erilaisia muistoja ja ajatusmalleja. Tuon tutkimuksen ajatuksesta herää jatkotutkimuksen aihe: miten avioerosta kuulemisen tilanteen hyvät ja huonot puolet ja optimaalisen tilanteen kuvailu eroavat saman perheen lasten kesken. Tästä syystä olisikin mielenkiintoista tutkia miten saman perheen lapset muistavat ja kokevat avioerosta kuulemisen tilanteen, ja millaiseksi saman perheen lapset mieltävät hyvän avioerosta kuulemisen tilanteen. Tällöin voitaisiin löytää lisää yhtäläisyyksiä ennalta-arvattavien avioerojen kesken ja ennalta-arvaamattomien avioerojen kesken, koska olisi enemmän lapsia, joilla olisi sama tarinatyyppi.

Lisäksi olisi mielenkiintoista kysyä suoraan vanhemmilta, miksi he ovat jättäneet kertomatta avioerosta tai miksi isä ei saapunut paikalle. Nuorten toive on molemmat vanhemmat paikalla, ystävällisesti ja yhdessä perustellen, vanhemmat olivat ystävällisissä väleissä, yhdessä eivätkä ainakaan vastanneet kysymyksiin, ja silti suurin osa nuorista ei kuule vanhemmiltaan avioerosta toivomallaan tavalla.

Jos hyvinvoinnin ja viestinnän välistä yhteyttä avioerosta kuulemisen tilanteessa tutkittaisiin lisää, voitaisiin tutkimustulosten perusteella tiivistää huonoja tai hyviä tapoja kertoa lapselle avioerosta. Tulosten pohjalta voitaisiin vanhempien pariin levittää hyviä tapoja kertoa avioerosta esimerkiksi, alan julkaisuiden lisäksi, perheitä, lapsia ja hyvinvointia koskevissa julkaisuissa. Lisäksi tutkimustulokset voitaisiin esittää opaskirjoille lähteiksi, jolloin avioerosta kertomisesta olisi tarjolla tieteellistä tietoa kaikille ihmisille. Parhaimmillaan lisätutkimus toisi tietoa arkielämään ja tavallisille perheille siitä, miten avioerosta tulisi kertoa lapselle, jotta hänen hyvinvointinsa ei laskisi. Tutkimustulokset voisivat parantaa lasten hyvinvointia.

KIRJALLISUUS

Afifi, T., McManus, T., Hutchinson, S. & Baker, B. 2007. Inappropriate parental divorce disclosures, the factors that prompt them, and their impact on parents' and adolescents' well-being. *Communication Monographs* 74, 78–201.

Allardt, E. 1976. *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo: WSOY.

Amato, P. 2000. The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family* 62, 1269–1287.

Amato, P. & Afifi, T. 2006. Feeling caught between parents: adult children's relations with parents and subjective well-being. *Journal of Marriage and Family* 68, 222–235.

Amato, P. & Booth, A. 2000. *A generation at risk. Growing up in an era of the family upheaval*. Lontoo: Harvard University Press.

Amato, P. & Cheadle, J. 2005. The long reach of divorce: Divorce and child well-being across three generations. *Journal of Marriage and Family*, 191–206.

Amato, P. & Keith, B. 1991. Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family* 53, 43–58.

Amato, P. & Keith, B. 2001. Children of Divorce in the 1990s. *Journal of Family Psychology* 3, 355–370.

Ayalon, O. 1995. *Selviydyn! Yhteisön tuki ja selviytyminen*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Christensen, P. & James, A. 2000. *Research with children: perspectives and practices*. Lontoo: Falmer Press.

Cushman, D. P. & Cahn, D. D. 1986. A study of communicative realignment between parents and children following the parents' decision to seek a divorce. *Communication Research Reports* 3, 80–85.

- Ducibella, J. 1995. Consideration of the impact of how children are informed of their parents' divorce decision. *Journal of Divorce & Remarriage* 24, 121–142.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Frey, L. R., Botan, C. H. & Kreps, G. L. 2000. *Investigating communication. And introduction to research methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gardner, R. 1977. Children of divorce –some legal ja psychological considerations. *Journal of Clinical Child Psychology* 6, 3–6.
- Grollman, E. & Grollman, S. 1977. How to tell children about divorce. *Journal of Clinical Child Psychology* 6, 35–37.
- Helminen, M-L. & Pietiläinen, M. 2014. Maahanmuutto moninaistaa lasten perheitä. Hyvinvointikatsaus 1/2014: Lasten ja lapsiperheiden elinolot. http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2014_01.html viitattu 16.3.2014
- Hingst, A. 1981. Children and divorce: The child's view. *Journal of Clinical Child Psychology* 3, 161–165.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. *Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 267.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. *Tilastolliset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Jallinoja, R. 2000. *Perheen aika*. Helsinki: Otava.
- Koskela, R. 2008. *Ero lapsiperheessä – Miten tukea lasta ja vanhempia?* Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Lipponen, P. & Wesaniemi, P. 2005. *Lapsi ja avioero: kertomuksia lapsesta ja avioerosta*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Maundeni, T. 2002. Seen but not heard? Focusing on the needs of children of divorced parents in Gaborone and surrounding areas, Botswana. *Childhood* 9, 277–302.

McManus, T. & Nussbaum, J. 2011. Ambiguous divorce-related communication, relational closeness, relational satisfaction and communication satisfaction. *Western Journal of Communication* 75, 500–522.

Mäenpää, M. & Poutiainen, S. 2009. Nuorten aikuisten kertomuksia lapsena koetusta vanhempien avioerosta ja siitä kuulemisesta. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Mäkelä, K. 2010. Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosääntely. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Pojjula, S. 2007. *Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen*. Helsinki: Kirjapaja.

Punch, S. 2002. Research with children: The same or different from research with adults? *Childhood* 9, 321–341.

Robinson, M., Butler, I., Scanlan, L., Douglas, G. & Murch, M. 2004. Children's experience of their parents' divorce. Teoksessa A-M. Jensen & L. McKee (toim.) *Children and the changing family: between transformation and negotiation*. Lontoo: RoutledgeFalmer.

Smart, C. Neale, B. & Wade, A. 2001. *The changing experience of childhood. Families and divorce*. Cambridge: Polity Press.

Suomen kielen perussanakirja. 2004. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. 2. painos. Helsinki: Edita.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Vanhempien avioero heikentää lasten myöhempiä parisuhteita. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/uutinen?id=27431 viitattu 13.5.2014.

Tilastokeskus. 2014. Siviilisäädyn muutokset 2012. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html viitattu 7.4.2014.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, M. 2012. *Onni on joka päivä. Lapsiperheiden arki ja hyvinvointi*. Helsinki: Gaudeamus.

Väestöliitto. 2011. Eronneisuus lapsiperheissä. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkejä/tilastotietoa/perheet/eronneisuus_lapsiperheissa/ viitattu 13.5.2014.

Wallerstein, J., Lewis, J. & Blakeslee, S. 2007. Avioeron perintö. Eron lapset aikuisina. Vaajakoski: Gummerus.

Westberg, H., Nelson, T. & Piercy, K. 2002. Disclosure of divorce plans to children: what the children have to say. Contemporary Family Therapy 24, 525–542.

LIITTEET

Liite 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

Ikä

Sukupuoli

Vanhempien erosta aikaa

Sisarusten lukumäärä

AVIOEROSTA KERTOMINEN TILANTEENA LAPSEN MUKAAN

Mistä sait tietää, että vanhemmat olivat eroamassa?

Miten asiasta kerrottiin?

Ketkä olivat paikalla kuulemassa avioerosta?

Missä tilassa avioerosta kerrottiin?

Mitä tapahtui ennen tilannetta?

Miten tilanne alkoi ja päättyi?

Oliko tilanne odotettavissa?

AVIOEROSTA KERTOMISEN TILANTEEN VIESTINTÄ JA VIESTINTÄTYYYTYVÄISYYS

Millä sanoilla avioerosta kerrottiin?

Kuka kertoi avioerosta ja miten hän sen kertoi?

Millaisia kysymyksiä esitettiin ja vastattiinko niihin?

Näytettiinkö tilanteessa tunteita ja miten se tehtiin?

Millaista sanatonta viestintää tilanteessa oli?

Osoitettiinkö rakkautta tai hellyyttä?

Mitkä viestinnälliset asiat olivat kivoja tai hyviä tilanteessa?

Mitkä viestinnälliset asiat olivat ikäviä tai huonoja tilanteessa?

Miten kertominen olisi voitu tehdä paremmin?

Kuvaile mielestä paras mahdollinen avioerosta kertomisen tilanne, millaista tilanteen viestintä olisi?

LAPSEN TUNNETILA AVIOEROSTA KERTOMISEN TILANTEESSA

Arvioi tunteitasi ja mielialaasi ennen avioerosta kuulemisen tilannetta.

Muuttuiko fiiliksesi, tyytyväisyytesi tai onnellisuutesi tilanteen aikana?

Kuvaile tunnetilaasi avioerosta kertomisen tilanteen aikana ja sen jälkeen.

Miksi tuntui siltä?

Miten tapa, jolla avioerosta kerrottiin, vaikutti sinun vointiisi tai tilanteen tunnelmaan?

Mitkä asiat olisivat parantaneet mieltäsi?

Huolehditko itse tai huolehtivatko vanhempasi olotilastasi tilanteessa tai sen jälkeen?

Olisiko asia voitu kertoa niin, että sinusta olisi tuntunut paremmalta tilanteen jälkeen?

OVATKO VANHEMPASI ERONNEET?

Etsin tutkimukseeni 13-16 -vuotiaita nuoria, joiden vanhemmat ovat eronneet alle neljä vuotta sitten. Haluaisitko sinä kertoa vanhempiesi avioerosta? Teen pro gradu –tutkielmaa, jossa olen kiinnostunut siitä, miten nuorelle kerrottiin avioerosta. Tutkimukseen osallistuvia nuoria haastatellaan syksyllä 2013, ja tulokset raportoidaan keväällä 2014.

Haastattelutilanne on kahdenkeskinen ja täysin luottamuksellinen. Haastattelussa sinulta pyydetään kuvausta tilanteesta, jossa kuulit avioerosta, sekä tilanteen viestinnästä ja hyvinvoinnistasi. Haastattelu voidaan keskeyttää milloin tahansa, jos sinusta tuntuu siltä.

Haastattelu tullaan nauhoittamaan ja nauhoitetta kuuntelee vain tutkija. Haastattelunauha tuhotaan pro gradu –tutkielman hyväksymisen jälkeen. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä sinua voida tunnistaa tutkimuksessa esitetyistä vastauksista.

Jos haluaisit osallistua tutkimukseen, ota yhteyttä marraskuun loppuun mennessä ensisijaisesti sähköpostitse. Osallistuaksesi tutkimukseen tarvitset huoltajan kirjallisen suostumus, jolla huoltaja antaa luvan haastatella sinua tätä tutkielmaa varten.

Kiitos mielenkiinnosta!

Terveisin Sanni Rosten /

Pro gradu -tutkielman ohjaaja on puheviestinnän professori Pekka Isotalus.

Liite 3

Hei!

Etsin tutkimukseeni 13-16 -vuotiaita nuoria, joiden vanhemmat ovat eronneet alle neljä vuotta sitten. Haluaisitko sinä kertoa vanhempiesi avioerosta? Teen pro gradu –tutkielmaa, jossa olen kiinnostunut siitä, miten nuorelle kerrottiin avioerosta. Tutkimukseen osallistuvia nuoria haastatellaan ja tulokset raportoidaan keväällä 2014.

Haastattelutilanne on kahdenkeskinen ja täysin luottamuksellinen. Haastattelussa sinulta pyydetään kuvausta tilanteesta, jossa kuultavien avioerosta sekä tilanteen viestinnästä ja hyvinvoinnista. Haastattelu voidaan keskeyttää milloin tahansa, jos sinusta tuntuu siltä.

Haastattelu tullaan nauhoittamaan ja nauhoitetta kuuntelee vain tutkija. Haastattelunauha tuhotaan pro gradu –tutkielman hyväksymisen jälkeen. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä sinua voida tunnistaa tutkimuksessa esitetyistä vastauksista.

Osallistuaksesi tutkimukseen, tarvitset huoltajan kirjallisen suostumus, jolla huoltaja antaa luvan haastatella sinua tätä tutkielmaa varten.

Kiitos mielenkiinnosta!

Terveisin Sanni Rosten /

Pro gradu -tutkielman ohjaaja on puheviestinnän professori Pekka Isotalus.

-----8<-----8<-----8<-----

Allekirjoittamalla tämän paperin, annan Sanni Rostenille luvan haastatella

_____ (nuoren
nimi)

Tampereen yliopistossa tehtävää pro gradu –tutkielmaa varten, jossa ollaan kiinnostuneita avioerosta kertomisen viestintätilanteesta. Haastattelu on täysin vapaaehtoinen ja se voidaan keskeyttää jos nuori niin tahtoo. Haastattelumateriaalia tullaan käyttämään vain tätä tutkielmaa varten ja materiaali tullaan tuhoamaan tutkielman valmistuttua.

(huoltajan allekirjoitus)

Ovatko vanhempasi eronneet?

Vastaamalla kyselyyn osallistut Tampereen yliopistossa tehtävään puheviestinnän pro gradu -tutkielmaan. Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten 13-16 -vuotiaat nuoret ovat kuulleet vanhempiensa avioerosta. Jos olet 13-16 -vuotias nuori, jonka vanhemmat ovat eronneet alle neljä vuotta sitten, toivoisin että kertoisit omin sanoin miten kuulit avioerosta. Vastaamalla lomakkeeseen, autat minua tekemään opinnäytetyötäni. Lomakkeen lopussa on kohta, jossa voit antaa yhteystietosi, jos sinua on mahdollista haastatella myös kasvokkain. Kiitos vastauksestasi ja aurinkoista kevättä!

Terveisin Sanni Rosten
Tampereen yliopisto
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

* Required

Ikäsi *

Sukupuolesi *

- ☐ Nainen
☐ Mies

Kuinka kauan vanhempiesi avioerosta on kulunut aikaa? *

- ☐ Alle 6 kk
☐ 6-12 kk
☐ Yli vuosi, mutta alle kaksi vuotta
☐ Yli kaksi vuotta, mutta alle kolme vuotta
☐ Yli kolme vuotta, mutta alle neljä vuotta
☐ Other:

Continue »

33% completed

Ovatko vanhempasi eronneet?

* Required

Kerro omin sanoin mahdollisimman tarkkaan, miten sait tietää vanhempiesi avioerosta. Kuka kertoi avioerosta ja miten hän sen kertoi? *

Miltä sinusta tuntui tilanteessa, jossa kuult vanhempiesi avioerosta? *

« Back

Continue »

66% completed

Powered by
 Google Drive

This content is neither created nor endorsed by Google.

[Report Abuse](#) - [Terms of Service](#) - [Additional Terms](#)

Ovatko vanhempasi eronneet?

* Required

Mitä viestinnällisesti hyvää avioerosta kuulemisen tilanteessa oli? *

Sanalla viestinnällinen tarkoitetaan esimerkiksi kaikkia tilanteen henkilöiden ilmeitä, eleitä, kosketusta, tilankäyttöä ja sanavalintoja

Mitä viestinnällisesti ikävää tai kurjaa avioerosta kuulemisen tilanteessa oli? *

Sanalla viestinnällinen tarkoitetaan esimerkiksi kaikkia tilanteen henkilöiden ilmeitä, eleitä, kosketusta, tilankäyttöä ja sanavalintoja

Kerro esimerkein miten avioerosta olisi voitu kertoa niin, että sinusta olisi tuntunut paremmalta tilanteen jälkeen? *

Jätä alle yhteystietosi, jos sinua on mahdollista haastatella vielä kasvokkain. Kiitos vastauksistasi!

[« Back](#) [Submit](#)

Never submit passwords through Google Forms.

100%: You made it.

Powered by
Google Drive

This content is neither created nor endorsed by Google.

[Report Abuse](#) - [Terms of Service](#) - [Additional Terms](#)